

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra teologických věd

Bakalářská práce

VÝZNAM KŘESŤANSKÉ SPIRITUALITY V SOCIÁLNÍ PRÁCI

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Břichcínová, Th.D.

Jméno: Veronika Bastlová

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Ročník: 3.

2020

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 6. 4. 2020

.....

Poděkování

Děkuji především své vedoucí práce, Mgr. Kateřině Brichcínové, Th.D., za poskytnutí cenných rad, podnětných připomínek a metodické vedení mé bakalářské práce. Poděkování patří i mému dobrému kamarádovi, který mi pomohl s anglickým překladem abstraktu. Nakonec bych chtěla projevít dík mojí rodině a všem mým blízkým, kteří mě neustále podporují, a kteří mi pro psaní této práce dopřáli potřebný klid.

Obsah

Úvod.....	5
1 Křesťanství.....	5
1.1 Význam solidarity v křesťanství	9
2 Spiritualita.....	11
2.1 Spiritualita jako součást každého člověka.....	14
2.2 Křesťanská spiritualita	15
3 Přítomnost křesťanské spirituality v sociální práci.....	17
3.1 Vztah spirituality a sociální práce	17
3.2 Sociální práce vycházející z křesťanských hodnot	20
3.3 Zapojení křesťanské spirituality do procesu pomoci	22
3.3.1 Práce se spiritualitou klienta	25
4 Služba svatých žen a význam spirituality v jejich životech.....	28
4.1 Svatá Anežka Česká	28
4.2 Svatá Matka Tereza.....	32
Závěr	36
Seznam použité literatury	39
Seznam zkratk	42

Úvod

Svoji bakalářskou práci věnuji významu křesťanské spirituality v sociální práci. Spojení sociální práce a křesťanské spirituality shledávám v kontextu oboru Sociální a charitativní práce za patřičné. Jiným důvodem ke zkoumání zvoleného tématu je skutečnost dominantního postavení Římsko-katolické církve na území České republiky. Daná oblast je pro mne zajímavá i z osobního hlediska, neboť sama jako věřící k těmto záležitostem pociťuji určité sympatie.

Za cíl bakalářské práce jsem si vytkla zdůraznit význam křesťanské spirituality v sociální práci a poukázat na vzájemnou propojenost těchto dvou složek. Dále chci na základě vybrané literatury zhodnotit, jak tato forma spirituality dokáže fungovat při zapojení do procesu pomoci a v návaznosti na to zjistit, zda na křesťanské spiritualitě může sociální práce stavět svůj smysl a význam.

V této práci využiji teoretické metody popisu, komparace a analýzy, s jejichž pomocí se pokusím o dosažení vytyčeného cíle. Jak je obecně známo, sociální práce postupně vznikala na základech práce charitativní, jejíž kořeny nalezneme v naplňování křesťanské víry. Jako výchozí bod jsem si proto stanovila vymezení křesťanství, přesněji hlavních křesťanských přesvědčení, na kterých křesťané celou svoji víru stavějí. Zvláště se pak zaměřím na solidaritu, která je pro křesťanství i pro sociální práci jedním ze základních předpokladů.

Za pomoci komparace názorů jednotlivých autorů se pokusím o definování spirituality, díky kterému vytvořím podklad pro pozdější přiblížení spirituality křesťanské. Ve spojitosti s tím nastíním, že každý člověk je jistým způsobem duchovně založený, a proto je možné mluvit o přítomnosti spirituality v jeho životě. Dále se již budu věnovat charakteristickým znakům křesťanské spirituality.

Následující část zacílím na možné propojení spirituality se sociální prací. Zde bych chtěla popsat postupně vyvíjející se vztah uvedených oblastí. Pro bližší upřesnění podobnosti se spiritualitou křesťanskou, vyhledám určité křesťanské hodnoty, které jsou stejně tak vlastní i sociální práci. V pokračující části budu navazovat na některé teorie zabývající se způsoby, jakými lze křesťanskou spiritualitu zapojit do procesu pomoci. Na základě toho zhodnotím, jak může sociální pracovník postupovat při práci s křesťanskou spiritualitou klientů. Je však zřejmé, že křesťanskou spiritualitu nelze z důvodu různorodého osobního vyznání klienta použít ve všech případech. Proto budu

vycházet z předpokladu, že každý člověk je spirituálně založený a zaměřím se na možnosti práce se spiritualitou klienta.

V poslední kapitole obsáhnu službu svatých žen. Konkrétně pohlédnu na oddanost svaté Anežky a na laskavost svaté Matky Terezy. Těmito příklady bych ráda vystihla, jaký význam může mít osobní přesvědčení o Bohu a pevná víra v něj v životě a ve skutečích zaměřených na pomoc potřebným. Současně bych lépe popsala spojení vymezených faktorů, tedy křesťanské víry a jisté sociální práce, a poukázala tak na případné fungování v praxi. Svatá Anežka je zároveň moji biřmovací patronkou, a i proto jsem si pro příklad vybrala právě ji. Příklad Matky Terezy je podle mého soudu také na místě, protože údobí, ve kterém žila a působila, není od doby dnešní natolik vzdálené, a tudíž je možné najít společné rysy jejího konání a současné sociální práce. Mimo jiné je Matka Tereza skrze svoji svatou službu známá téměř celému světu a sociální práce, zakládající se na křesťanských hodnotách, se díky ní dostala do povědomí mnoha lidí.

1 Křesťanství

První kapitolu věnuji křesťanství, neboť pro pochopení celého kontextu je dobré zdůraznit a upřesnit, na jakých základech křesťanství stojí a jaká přesvědčení jsou pro dané vyznání stěžejní. Chtěla bych zde také nastínit, že počátky jisté sociální pomoci mají své kořeny právě v křesťanství, a je tedy zřejmá vzájemná propojenost.

Křesťanství se vyvinulo z judaismu, který představuje první čistě monoteistické náboženství a s křesťanstvím je velmi podobný na základě chápání zjevení jako setkání Boží a lidské svobody.¹ Na vznik křesťanství mělo po dobu jeho utváření vliv množství jiných myšlenkových proudů pozdní antiky. Osobou, s níž je křesťanství neodmyslitelně spojeno, je Ježíš z Nazareta, Syn Boží, který působil v době, kdy byl Izrael pod nadvládou Římanů. V té době byl příchod Mesiáše některými Izraelci očekáván, převážně z důvodu politického útlaku, a chtěn za účelem osvobození a obnovení moci židovského království. Ježíšovým hlavním cílem však byla pomoc lidu navázat vztah s jediným Bohem, osvobození člověka od hříchu a záchrana nesmrtelné duše pro život věčný. Na základě vztahu lásky s Bohem má vznikat a rozvíjet se vztah lásky k druhým lidem, což se v dějinách křesťanství projevovalo činnou sociální aktivitou.²

Křesťanství je všeobecně považováno za jedno z náboženství.³ Křesťanští osvícenští myslitelé se řídili předpokladem, že náboženství samo o sobě, a jakožto náboženství vzorové, představuje pouze křesťanství. Jiná náboženství jako islám, buddhismus, hinduismus atd. také uznali, ale brali je výhradně jako ostatní náboženství, zakládající se pouze na určité podobnosti s křesťanstvím.⁴ Jak popisuje Jan Heller, náboženství je založeno na vztahu člověka k něčemu, čemu člověk přikládá roli boha. Bohem se podle něj rozumí nejvyšší norma a hodnota, člověk v něj má plnou důvěru a cítí se mu určitým způsobem zavázán. Autor na základě této hypotézy udává, že každý člověk má své náboženství.⁵ Náboženství lze vysvětlit i pomocí latinského překladu

¹ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. Teologie [Karmelitánské nakladatelství]. ISBN 80-7192-748-1. s. 78.

² Srov. MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0211-0. s. 34.

³ V. Boublík proti tomu zdůrazňuje, že výraz 'náboženství' lze používat pouze v případě nekřesťanských náboženství. Křesťanství nazývá tajemstvím 'nového života' začleněného do náboženské zkušenosti. Srov. BOUBLÍK, Vladimír. *Teologie mimokřesťanských náboženství*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. Teologie (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-7192-481-4. s. 12.

⁴ Srov. ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie náboženství a spirituality*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-312-3. s. 40.

⁵ Srov. ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie náboženství*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-547-4. s. 36.

„*religio*“, které vyjadřuje vzájemný vztah člověka s přesahující Skutečností.⁶ Takové charakteristiky se dají aplikovat i na křesťanskou víru. V případě křesťanství je nutné doplnit, že se jedná o monoteistické náboženství, tedy o takové, které vyznává pouze jednu takovou mocnost, tedy jediného Boha.⁷

Základem, ze kterého křesťanství čerpá, je tzv. kniha knih – Bible. Písmo svaté člověku umožňuje hlouběji poznat Boží lásku a mimo jiné i proniknout do života Ježíše Krista. V Bibli, konkrétně ve Starém zákoně, se setkáváme s požadavkem lásky k člověku, která má být důsledkem lásky k Hospodinu. Nový zákon na tento požadavek navazuje a klade důraz na to, že primárním zdrojem lásky je sám Hospodin, jehož láskyplnost se lidem zjevila skrze Ježíše Krista, ze kterého lidé dále čerpají lásku k Bohu i k jiným lidem.⁸ Křesťanství Boha vnímá jako trojjediného. Nejedná se však o polyteismus, tedy víru ve více Bohů. Taková charakteristika však představuje skutečnost, že jeden Bůh existuje v jednotě tří osob, tedy Otce, Syna a Ducha Svatého. Boha lze zároveň jednodušeji popsat jako nekonečnou lásku. Pochopení tohoto popisu je však poněkud složitější. Jan ve svém prvním listu tuto lásku přibližuje slovy: „*Milování, milujeme se navzájem, neboť láska je z Boha, a protože každý kdo miluje, je z Boha zrozen a Boha zná. Ten, kdo nemiluje, Boha nepoznal, neboť Bůh je láska.*“⁹ Bůh Otec je tedy považován za zdroj lásky a za zdroj všeho. Z něho vyplývá i láskyplné sdělování Ježíše Krista, který se daruje lidem, ale zároveň zpět svému Otci. Současně nám Bůh poskytuje i Ducha Svatého, jenž neustále vlévá Boží lásku do našich srdcí.¹⁰ Takto vnímaná trojjediná láska je pro pochopení principu křesťanství zásadní.

Z důležitosti lásky vyvstal i další charakteristický znak křesťanství, a to již v prvních stoletích jeho vzniku. Tímto znakem byla jistá charitativní práce, která však z počátku nebyla delegována na zvláštní instituce, ale byla zakotvena v místních společenstvích.¹¹ Postupně vznikala pomoc potřebným uskutečňována prostřednictvím tzv. jáhnů. Ve skutcích apoštolů je vznik jáhenství zdůvodněn tehdejšími nedostatečnými věnováním se potřebným vdovám, které v té době byly považovány za nejvíce

⁶ Srov. NEUBAUER, Zdeněk. *Přímluvce postmoderny*. 1994. Citováno podle ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie náboženství*. s. 37.

⁷ Srov. MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. s. 15.

⁸ Srov. Tamtéž. s. 35.

⁹ *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ. Praha: Krystal OP, 2009. ISBN 978-80-7195-389-0. (1 Jan 4,7-8) s. 2128.

¹⁰ Srov. Řím 5,5. Citováno podle *Kompendium sociální nauky církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-7195-014-1. s. 37.

¹¹ Srov. SVOBODA, R. Dějiny charitativní práce, *Křesťanský starověk*. [nepublikovaná přednáška] České Budějovice. 13. 2. 2018.

ohrožené. Hlavní úkoly, převážně kázání Božího slova a pomoc lidu, si mezi sebe apoštolové museli rozdělit. Ze svých řad tedy vybrali sedm mužů – jáhnů, které uznali za moudré a plné Ducha a pověřili je, aby se zaměřili na pomoc a službu potřebným.¹² Pomoc potřebným začala být pro křesťany klíčová, neboť zároveň touto službou projevovali i svoji víru. Do té doby židovství pohlíželo na potřebné lidi jako na lidi ve stavu, jehož důsledkem je jejich špatné jednání. Takovým lidem byla poskytována pomoc pouze v podobě almužny. Zlomovým bodem byl pro křesťany rok 313, kdy císař Konstantin prostřednictvím Ediktu milánského křesťanství povolil a dále ho podporoval. Pro křesťany bylo s pomocí státu mnohem jednodušší provádět charitativní činnost.¹³ Díky tomu, že se křesťanství stalo státním náboženstvím, značně ovlivnilo strukturu tehdejších institucí. Poskytlo jim větší vnímavost vzhledem k solidaritě a důležitosti převzetí odpovědnosti vůči lidem na okraji společnosti, spolu s hlavní zásadou jim pomáhat a naplňovat jejich potřeby.¹⁴ Předpokladem křesťanské charitativní služby je meziosobní vztah Boha s člověkem. Člověk se v této službě sklání k znevýhodněnému člověku, stejně jako se Bůh sklání k nám. Služba na charitativní bázi je v podstatě projevem křesťanské spirituality a křesťanského nahlížení na svět.¹⁵ V dnešní době je charitativní práce výsledkem dvou koncepcí pomoci, konkrétně sociální práce a diakonie.¹⁶

1.1 Význam solidarity v křesťanství

Solidarita pro křesťanství představuje základní předpoklad a potřebnost pro správné pochopení a uskutečňování tohoto vyznání. Jedná se o významnou náboženskou, ale i společenskou hodnotu. Monoteistická náboženství věřícím během let udávala, že solidaritu mají projevovat především lidem vyznávajícím stejnou víru. Ještě před vznikem samotné církve byl mezi křesťany na solidaritu kladen velký důraz. V náboženské doktríně se postupně více zdůrazňovalo, že solidarita by měla být

¹² Srov. *Jeruzalémská bible*. (Sk 6,3) s. 1900.

¹³ Srov. SVOBODA, R. *Dějiny charitativní práce, Křesťanský starověk – pokračování*. [nepublikovaná přednáška] České Budějovice. 20. 2. 2018.

¹⁴ Srov. MESSINA, Rosario. *Dějiny charitativní činnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. 2005. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-7192-859-3. s. 55.

¹⁵ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby*. s. 70.

¹⁶ Srov. OPATRŇÝ, Michal a Markus LEHNER. *Teorie a praxe charitativní práce: uvedení do problematiky: praktická reflexe a aplikace*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7394-214-4. s. 39.

uskutečňována ve vztahu ke všem lidem bez ohledu na jejich vyznání.¹⁷ K lepšímu projevení solidarity vůči všem bytostem, a pro pochopení jeho významu, by mohlo posloužit uvědomění, že za určité formy solidarity se považuje vzájemné propojení mezi lidmi a jednotlivými národy. Díky této vzájemnosti bychom se měli snažit o přiblížení se ke skutečné eticko-sociální solidaritě, což je v zásadě mravním požadavkem přirozeně přítomným v každém lidském vztahu.¹⁸ Solidarita je podstatným prvkem pro udržení pevných vztahů a ideálně by měla být vlastní každému člověku. Z toho vyplývá, že projevení solidarity je důležité i vůči jakkoli znevýhodněným. Solidarita s trpícím člověkem spolu se sociálním cítěním a milosrdenstvím náleží biblickým a křesťanským hodnotám, které vycházejí z příkazu lásky k bližnímu. Dále tyto hodnoty vyplývají ze způsobu konání samotného Hospodina jednajícího s člověkem tak, aby ho naučil chovat se obdobně i ke svým bližním. Jedině Bůh je podle Bible ten, který je plný slitování, je milostivý, shovívavý, nejvyšší milosrdný a věrný. Na člověka je možno tuto charakteristiku použít pouze v případě napodobování Boha, a tedy snahy člověka se k těmto vlastnostem přiblížit.¹⁹

Hlavním zdrojem a názorným ukazatelem pravé solidarity byl Ježíš Kristus ve svých skutcích během svého pozemského života. Jedním z projevů jeho solidarity s člověkem bylo i přijetí křtu od Jana Křtitele v Jordánu. Takový úkon znamenal vstup mezi hříšníky, kdy Ježíšovi hrozilo nepochopení či zrada z jejich strany. Ježíš však tímto činem zdůrazňuje, že Boží láska k člověku vítězí nad proviněním, zradou, či nenávisť.²⁰ Jeho veřejné působení zcela představuje službu lidu a s tím spojené položení vlastního života za druhé. Tato služba v jeho případě zahrnovala hlásání evangelia o Božím království, uzdravování nemocných, postižených a také pomoc potřebným. Ježíše k těmto činům vedl soucit a silná empatie vzhledem k trpícím, které během svého života potkával. Takový lidský soucit, jemu vlastní, zobrazuje především Boží soucítění se strádajícím člověkem. Názorné sklonění se k potřebným je projevem Boží lásky a Božího slitování. Jedná se tedy o Ježíšovu solidaritu k člověku, který touží po uspokojení potřeby osvobození, pravdy a záchraně tělesné i duchovní. Svoji solidaritu vůči ostatním lidem Ježíš projevuje zejména skrze oběti a vzetí všech našich hříchů na

¹⁷ Srov. MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. s. 42.

¹⁸ Srov. Jan Pavel II. *Sollicitudo rei socialis*. 1987. Citováno podle *Kompendium sociální nauky církve*. s.132.

¹⁹ Srov. Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby*. s. 78.

²⁰ Srov. Tamtéž. s. 93.

sebe.²¹ Člověku se i na tomto činu snaží ukazovat, jak nakládat se svým pozemským životem, aby došel života věčného. Nepochybný je důraz na projev lásky vůči Bohu a zároveň vůči svému bližnímu. Stěžejní otázku, kdo je náš bližní, Ježíš názorně vysvětluje na podobenství o milosrdném Samaritánovi. Vyprávění pojednává o oloupeném, okradeném a zbitém poutníkovi, který je takto na cestě ponechán. Stejnou cestou kráčí i kněz, později také levita, ale oba se mu lhostejně vyhnou a v jeho nepřízni mu nepomohou. Zraněného poutníka se ujme až soucitný Samaritán. Ježíš na tomto místě tázajícímu odpovídá otázkou: „*Co myslíš, který z oněch tří se zachoval jako bližní toho člověka, jenž upadl do rukou lupičů?*“ On řekl: „*Ten, kdo mu prokázal milosrdenství.*“ A Ježíš mu řekl: „*Jdi a počínej si tak i ty.*“²² Tento příběh zdůrazňuje důležitost milosrdenství s druhým člověkem, které má pro každého z nás představovat jeden z hlavních pozemských úkolů.

2 Spiritualita

V této kapitole se budu snažit o uchopení spirituality z obecného hlediska, neboť se domnívám, že takové definování poslouží k lepšímu orientování se ve spiritualitě křesťanské, která je jednou z jejích specifitějších forem. Pojem spiritualita je však poměrně nesnadno uchopitelný. Edward Canda na základě svého výzkumu a odpovídající literatury spiritualitu stanovil jako jádro celého procesu lidského života a vývoje, zahrnujícího biologické, mentální, sociální a duchovní aspekty.²³ Také ji popisuje jako vztah nebo provázanost se sebou samým, s ostatními a s Bohem, tedy s veškerou existencí ve vesmíru.²⁴

Spiritualita může být každým člověkem, tudíž i autorem, vnímána různě, a i proto je její definice poněkud problematická. Pokud se zaměřím pouze na význam tohoto výrazu, lze ho nastínit i pomocí hebrejského slova „*ruach*“, z něhož vychází. Toto slovo má celou řadu významů, ale nejčastěji se překládá jako „*duch*“, popřípadě jsou pro překlad možná i slova jako „*dech*“ nebo „*vítr*“.²⁵ Díky tomuto překladu je snazší si

²¹ Srov. Tamtéž. s. 94.

²² *Jeruzalémská bible.* (Lk 10,36-37) s. 1805.

²³ Srov. CANDA, Edward R. *Spirituality in social work: new directions.* New York: Haworth Pastoral Press, c1998. ISBN 0789005158. s. 3.

²⁴ Srov. CANDA, Edward R. General implications of shamanism for clinical social work. 1983. Citováno podle CANDA, Edward R. *Spirituality in social work: new directions.* s. 5.

²⁵ Srov. MCGRATH, Alister E. *Křesťanská spiritualita: úvod.* Praha: Volvox Globator, 2001. Katarze. ISBN 80-7207-444-X. s. 13.

uvědomit, že spiritualitou se myslí něco, co je z hlediska verbálního popsání poněkud složitější než pochopení významu na základě vlastního osobního prožitku.

Častým problémem je zaměňování spirituality a náboženství. Je samozřejmé, že spolu tyto dva pojmy do jisté míry souvisí, ale pro správné vymezení spirituality je nutné ji od náboženství rozlišit. Jedním z považujících rozdílů je, že náboženství se zabývá otázkou převážně hledání významu, či významného, a to způsoby majícími vztah k posvátnu, ale spiritualita, jako taková, se zaměřuje na hledání posvátného.²⁶ Autor A. E. McGrath dále spiritualitu popisuje takto: „*Spiritualita se týká hledání naplněného a autentického náboženského života, zahrnujícího propojení myšlenek charakteristických pro toto náboženství a veškerých zkušeností týkajících se života na základě tohoto náboženství v jeho sféře.*“²⁷

Podle některých autorů je spiritualita s náboženstvím značně spjata. Například podle Smékala je spiritualita způsobem praktikování duchovního života, praxe víry v transcendenci a projevu vztahů k posvátnému nebo vztahování se k Bohu.²⁸ Jiní autoři však tvrdí, že spiritualita vůbec nemusí být ryze náboženská. Podle Kaňáka je stěžejní otázkou spirituality osobní vztah a vazba ke smyslu, či Transcendenci, bez nutnosti příslušet k určitému náboženství. Podle charakteru vztahu je pak dále určeno, o jakou spiritualitu se jedná. Kaňák tedy rozlišuje dvě základní spirituality. V případě vazby ke smyslu, tedy nepřímému hledání vztahu s konkrétním bohem, se jedná o spiritualitu sekulární. Pokud však člověk hledá boha a chce během svého života s ním nebo s určitou Transcendentní existencí prohlubovat vztah, mluvíme o tzv. posvátné spiritualitě.²⁹ S tímto rozdělením souhlasím, neboť jsem přesvědčená, že spiritualita nemusí vycházet z potřeby konkrétního boha, nýbrž z potřeby smyslu. Avšak zůstává pro mne otázkou, zda člověk ze své podstaty nevědomky za hledání smyslu neskrývá touhu po nalezení pravého Boha.

Kaňák se dále zabývá rozdílem mezi spiritualitou a náboženstvím. Popisuje, že v rovině náboženství se jedinec ubírá k určité nadpřirozené síle, která zde hraje

²⁶ Srov. ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie náboženství*. s. 43.

²⁷ MCGRATH, Alister E. *Křesťanská spiritualita: úvod*. s. 14.

²⁸ Srov. ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie náboženství*. s. 43.

²⁹ Srov. HOLLOWAY, M., MOSS, B. *Spirituality and Social Work*. 2010. Citováno podle KAŇÁK, Jan. „Postavení diskurzu spirituality v sociální práci.“ *Sociální práce/Sociálna práca, Recenzovaný odborný časopis. Klinická sociální práce*. [online] č. 4., vyd. 2. 10. 2015. Brno. Asociace vzdělavatelů v sociální práci a Evropský výzkumný institut sociální práce FSS OU. [cit. 14. 2. 2020]. Dostupné na: http://www.socialniprace.cz/soubory/sp4-2015_web_m-161102120026.pdf. ISSN 1805-885X. s. 33.

podstatnou roli. Při zmíněném aktu zároveň pociťuje prožitek přítomnosti nadpřirozené síly. K tomuto prožitku přítomnosti samozřejmě patří i sociální rituály, které jsou uskutečňovány s ohledem na respekt k nadpřirozené síle, a které jsou sdílené určitým společenstvím nebo skupinou lidí. Význam a podstata právě těchto sociálních rituálů je podle autora věc, kterou se náboženství od spirituality odlišuje.³⁰ S touto myšlenkou musím částečně souhlasit, neboť se domnívám, že spiritualita je něco, co člověk prožívá uvnitř sebe, a tudíž k tomu nepotřebuje žádné sociální rituály. Zároveň si však myslím, že určitá spiritualita, jako například právě křesťanská, by zároveň dokonce měla být vzájemně sdílena a lidmi ve společenství hromadně i vyznávána. Dané sociální a institucionalizované rituály jí tak mohou být obohacovány či doplňovány. Autor Alister E. McGrath popisuje, že křesťanská spiritualita se na základě křesťanské víry projevuje v celém životě křesťana a že vztahem s Bohem, jehož upevňování je mimochodem jedním z důsledků této spirituality, se myslí soukromá zbožnost, ale zároveň v sobě tento vztah zahrnuje i veřejné vzývání Boha.³¹ V církvi díky společenství člověk může vyjadřovat svou víru. Takové společenství mu zároveň má pomoci ke sjednocení se s ostatními lidmi a díky tomu může realizovat nejen svůj vztah s Bohem, ale i vztah s ostatními.³²

Je poměrně dost pravděpodobné, že se od sebe spiritualita a náboženství začaly oddělovat nebo dokonce samostatně definovat v 60. letech, tedy v éře amerických hippies, kteří se stavěli proti církevně-náboženskému zřízení. Jejich heslem bylo „I am not religious, but I am spiritual“, což by v českém překladu nejspíš znělo jako „Náboženství neuznávám, ale duchovně založený jsem.“³³ Jsem toho názoru, že spousta lidí dříve nesouhlasilo nebo i dnes stále nesouhlasí se stanovenými pravidly uvnitř církve, popřípadě se neztotožňuje s činy, za které je daná církev odpovědná, a právě to je důvodem, proč si než být součástí nějaké striktní náboženské instituce raději volí vlastní duchovní vnímavost včetně vlastního svobodného nastavení.

³⁰ Srov. KAŇÁK, Jan. „Postavení diskurzu spirituality v sociální práci.“ s. 33.

³¹ Srov. MCGRATH, Alister E. *Křesťanská spiritualita: úvod*. s. 14.

³² Srov. BENEDIKT XVI. *Deus caritas est: encyklika nejvyššího pontifika Benedikta XVI. [biskupům, kněžím a jáhnům, Bohu zasvěceným osobám a všem věřícím laikům o křesťanské lásce]*. 2006. Citováno podle OPATRŇÝ, Michal a Markus LEHNER. *Teorie a praxe charitativní práce*. s. 40.

³³ Srov. BLATNÝ, Marek. *Psychologie osobnosti: hlavní témata, současné přístupy*. Praha: Grada, 2010. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3434-7. s. 226.

2.1 Spiritualita jako součást každého člověka

Do této části chci zahrnout a rozvinout myšlenku spojenou s tím, že každý člověk v životě hledá něco, co je „nad ním“, něco, co ho přesahuje, aniž by si to třeba uvědomoval. Takovým chováním by se jinak dalo říct, že je každý člověk spirituálně založený a že spiritualita vychází z jeho přirozené podstaty. Vymezení, o jakou spiritualitu se konkrétně jedná, však opět záleží na úhlu pohledu.

Řičan předpokládá, že spiritualita je jednou z obecných charakteristik člověka a naprostá většina lidí ji v různé míře disponuje.³⁴ Ráda bych se zde opřela o tzv. „sekulární spiritualitu“, jež jsem zmiňovala v předchozí kapitole. V případě přítomnosti této spirituality v životě člověka pro něho není nutné mít víru v Boha či v jiné Transcendentno. Naopak se tato spiritualita na transcendentno přímo nezaměřuje, a tudíž náleží i nevěřícímu člověku. Nejdůležitější myšlenkou sekulární spirituality je tendence po hledání smyslu života a existence nebo i smysluplnosti jednotlivých událostí v životě.³⁵ Autoři, jež se zabývají právě touto spiritualitou se domnívají, že nemá význam diskutovat o přítomnosti či nepřítomnosti spirituality v lidském životě, neboť díky tomuto vysvětlení je odpověď na otázku jasná. Každý člověk ve svém životě hledá smysl, a tudíž mu je vlastní i tato forma spirituality.³⁶ Rolheiser tezi zdůraznil svým výrokiem, kdy tvrdí, že „...nikdo z nás nemá na výběr. Každý musí mít spiritualitu a každý ji dostal, ať již konstruktivní nebo destruktivní.“³⁷

Religionista Zdeněk Vojtíšek spiritualitu každého člověka již směřuje k vnímání posvátna a tvrdí, že „*spiritualita je složkou osobnosti, která se vytváří vnímáním posvátnosti, rozvíjí se ke vztahu k posvátnému a různými způsoby tento vztah projevuje.*“³⁸ Kompendium sociální nauky církve udává, že každý člověk je ze své podstaty otevřen transcendentnu. Tato otevřenost je zde vymezena jako daná vlastnost lidské osoby, která je otevřená vůči nekonečnu a zároveň vůči všem jiným stvořeným lidem. Také je zdůrazněná otevřenost především k nekonečnu, které znázorňuje

³⁴ Srov. ŘIČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 2010. Citováno podle VOJTÍŠEK, Zdeněk, Pavel DUŠEK a Jiří MOTL. *Spiritualita v pomáhajících profesích*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0088-8. s. 13.

³⁵ Srov. HOLLOWAY, Margaret a Bernard MOSS. *Spirituality and social work*. 2010. Citováno podle KAŇÁK, Jan. „Postavení diskurzu spirituality v sociální práci.“ s. 33.

³⁶ KAŇÁK, Jan. „Postavení diskurzu spirituality v sociální práci.“ s. 33.

³⁷ Srov. CRISP, B. R. *Social Work and Spirituality in a Secular Society*. 2008. Citováno podle KAŇÁK, Jan. „Postavení diskurzu spirituality v sociální práci.“ s. 33.

³⁸ VOJTÍŠEK, Zdeněk, Pavel DUŠEK a Jiří MOTL. *Spiritualita v pomáhajících profesích*. s. 12.

jediného Boha.³⁹ V návaznosti na vnímání spirituality z posvátného hlediska odkazují na tezi Tomáše Halíka, který náboženskost neboli duchovnost, vnímá jako přirozenou dimenzi každého člověka a srovnává ji se smyslem pro krásu, pro humor anebo se společenskostí člověka. Dále popisuje, že všechny tyto již dané způsobilosti mohou být člověkem buď dále pěstovány a rozvinuty nebo naopak zanedbány či dokonce potlačeny.⁴⁰ S Halíkovou tezí se ztotožňuji, neboť se domnívám, že náboženskost, byť přes nevědomost a potlačenost, ve svém nitru ze své podstaty uchovává každý člověk.

Z výše uvedeného lze tedy vyvodit, že duchovní složka člověka v jeho životě hraje velmi podstatnou a důležitou roli. Z této důležitosti vyplývá, že každý člověk má zároveň určité duchovní a spirituální potřeby. Abraham Maslow na základě své teorie zabývající se hierarchií potřeb, uvedl potřebu transcendence na vrchol této pyramidy. Do uvedené potřeby zahrnuje nezbytnost hlubokého prožívání toho, že jsme součástí něčeho většího, tedy něčeho, co nás určitým způsobem přesahuje.⁴¹ Johnston Taylorová tyto duchovní potřeby obecně pojímá jako transcendenci, vzájemné propojení a smysl. Za konkrétní potřeby dále dosazuje např. potřebu účelu a smyslu, lásku a sounáležitost, naději a v poslední řadě také náboženskou víru a její vyjádření.⁴²

2.2 Křesťanská spiritualita

Křesťanskou spiritualitu lze díky předešlým rozdělením orientačně zařadit do tzv. posvátných spiritualit, které se vyznačují vztahem k Bohu či transcendentnu. Na základě této spirituality jsou veškeré prožitky, myšlenky i jednání považovány za hledání posvátna nebo posvátného. V případě křesťanské spirituality ono posvátno představuje především trojjediný Bůh.⁴³

Křesťanská spiritualita se zabývá prožíváním setkání s Ježíšem Kristem. Taková spiritualita se dále zaměřuje na chápání křesťanského života a na obřady spojené s vzýváním Boha. Ve spojitosti s tím lze na křesťanskou spiritualitu pohlížet jako na způsob, jakým křesťané usilují o prohloubení svého prožitku Boha.⁴⁴ Nástrojem

³⁹ Srov. *Kompendium sociální nauky církve*. 93.

⁴⁰ Srov. HALÍK, Tomáš. *Co je bez chvění, není pevné: labyrintem světa s vírou a pochybností*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-628-1. s. 28.

⁴¹ Srov. ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie náboženství a spirituality*. s. 233.

⁴² Srov. TAYLOR, Elizabeth Johnston. *Spiritual care: nursing theory, research, and practice*. c2002. Citováno podle O'CONNOR, Margaret a Sanchia ARANDA. *Paliativní péče: pro sestry všech oborů*. Vyd. 1. české. Praha: Grada, 2005. Sestra (Grada). ISBN 80-247-1295-4. s. 70.

⁴³ Srov. KAŇÁK, Jan. „Postavení diskurzu spirituality v sociální práci.“ 33.

⁴⁴ Srov. MCGRATH, Alister E. *Křesťanská spiritualita: úvod*. s. 15.

křesťanské spirituality je modlitba, tedy dialog s Bohem, prostřednictvím které lze tento prožitek a vztah s Ním posilovat. Jedině člověk, který věří v živého Boha a jeho lásku, a který je zároveň přesvědčen o jeho skutečné přítomnosti a důvěruje, že jeho volání Bůh i vyslyší, poznává skutečnou podstatu modlitby.⁴⁵

I z tohoto důvodu je patrné, že v případě přítomnosti křesťanské spirituality v lidském životě je znalost samotného křesťanství nezbytností, neboť základní myšlenky křesťanské víry jsou pro tuto spiritualitu stěžejní. Vědět o jediném Bohu a zároveň ho i poznat a znát tedy představuje nejdůležitější body ve významu křesťanské spirituality pro člověka. Dále jde o plné prožívání Boha, o přeměnu existence na základě křesťanské víry a o dosahování křesťanské opravdovosti v životě a v myšlení.⁴⁶

Lidé vyznávající křesťanskou víru by tak v rámci svého vyznání měli rozvíjet osobní spiritualitu a usilovat o prohlubování vztahu s Bohem. Zároveň by toto své přesvědčení měli zvěstovat ostatním prostřednictvím veškerých svých činů. Všichni věřící křesťané pokřtění v Kristu, jež přímo nejsou členové duchovenského nebo řeholního stavu, se považují za tzv. věřící laiky. Jejich vlastním úkolem je zvěstování evangelia, a to přímo ve všech oblastech svého života. „*Věřící laici jsou povoláni k tomu, aby pěstovali autenticky laickou spiritualitu, která by je obrozovala a činila z nich nové muže a nové ženy ponořené do Božího tajemství a zároveň zapojené do společnosti. Mají být svatí a mají ostatní posvěcovat.*“⁴⁷ Pod spojením autentické spirituality se myslí taková, jež podněcuje k vnímání světa skrze Ježíšova Ducha, k budování vřelé lásky k Bohu. Je však nutné, aby při tom člověk nezapomínal na své bratry a aby se na ně naopak snažil nahlížet a milovat je stejně jako sám Pán. Zároveň tato spiritualita člověku a celému jeho životu udává jednotu a poskytuje mu smysl a naději.⁴⁸ Zde je jasně zdůrazněno, že křesťanskou spiritualitou se nemyslí pouze vztah člověka a Boha, ale zahrnuje i důležitost vztahu s ostatními lidmi. William Stringfellow zdůrazňuje, že biblická spiritualita zahrnuje celého člověka v jeho úplné existenci ve světě, a ne pouze nějakou jeho část. Poukazuje tedy na to, že duchovní naplnění prostupuje jeho tělem, duchem, duší, ale i jeho místem a vztahy.⁴⁹ Autor ve své

⁴⁵ Srov. DE FIORES, Stefano a Tullo GOFFI. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. ISBN 80-7192-338-9. s. 524.

⁴⁶ Srov. MCGRATH, Alister E. *Křesťanská spiritualita: úvod*. s. 17.

⁴⁷ *Kompendium sociální nauky církve*. s. 344.

⁴⁸ Srov. Tamtéž.

⁴⁹ Srov. MCGRATH, Alister E. *Křesťanská spiritualita: úvod*. s. 16.

výpovědi hovoří o duchovním naplnění, které zde nejenže hezky shrnuje, co spirituální rozjímání dokáže v člověku vyvolat, ale zároveň dle mého názoru duchovní naplnění slouží jako hlavní východisko křesťanské spirituality.

3 Přítomnost křesťanské spirituality v sociální práci

Jistá souvislost mezi křesťanskou spiritualitou a sociální prací je nejen na základě výše uvedených popisů nepopíratelná. Konkrétněji především z hlediska vnímání a přijímání druhých lidí. Určitá podobnost je zřejmá i ve věci naplňování Božího přikázání a uznávání křesťanských hodnot. Do této kapitoly zahrnu možný vztah spirituality a sociální práce a na základě toho se podrobněji zaměřím na přítomnost křesťanské spirituality v sociální práci.

3.1 Vztah spirituality a sociální práce

Pro uchopení významu spirituality v sociální práci považuji za nutné vymezit vztah jednotlivých disciplín. V této kapitole budu čerpat převážně z časopisu Sociální práce, konkrétně z článku sociálního pracovníka Jana Kaňáka, který se zde mimo jiné zabývá i vztahem spirituality a sociální práce. Tvrdí, že spojení spirituality se sociální prací je čím dál více vnímáno především v rámci anglické literatury, ale o vzájemném prolínání není pochyb ani v kontextu české sociální práce.⁵⁰ Podle něj stojí za povšimnutí i vznik textů popisujících spirituálně senzitivní intervence a kladení většího důrazu na posuzování životní situace klienta z pohledu spirituality. Určení přesných souvislostí spirituality a sociální práce se však podle něho jeví jako nelehký úkol a není pochyb, že vnímání důležitosti přítomnosti spirituality v této profesi se během let postupně mění.⁵¹

Pro další úvahy považuji za přínosné charakterizovat hlavní znaky a cíle samotné sociální práce. Tato profese se obecně soustřeďuje na pomoc potřebným za účelem zlepšení jejich nepříznivé životní situace a sociálního fungování. Podle Bartlettové se sociální fungování vyznačuje interakcemi mezi lidmi. Od člověka ve společnosti se očekává, že bude zvládat řešit situace, tedy jakési sociální úkoly nebo problémy a že dokáže sociálně fungovat. Sociální fungování představuje dvě strany. Na straně jedné stojí určité požadavky okolí a na straně druhé schopnost člověka těmto požadavkům

⁵⁰ Srov. KAŇÁK, Jan. „Postavení diskurzu spirituality v sociální práci.“ s. 31.

⁵¹ Srov. Tamtéž.

čelit.⁵² Dále se sociální pracovníci, prostřednictvím organizací stanovených služeb, snaží především o sociální spravedlnost, rozvíjení dovedností a samostatnosti klientů a zasazují se tak o celkové zlepšení kvality jejich života. Sociální práce dále vychází z teorií jiných vědních oborů, a tyto poznatky dále směřuje k řešení problémů, jež je pro sociální práci stěžejním úkolem. V souvislosti propojení sociální práce se spiritualitou je dle mého názoru důležité poznamenat, že někteří autoři se snaží dokázat, že mezi obory významné pro sociální práci patří i obor teologie.⁵³ Osobně jsem zastáncem názoru, že obor teologie, tedy nauka o Bohu, je přínosným pro výuku a pro následné fungování v praxi sociální práce. Tato vědomost může sociálním pracovníkům mimo jiné pomoci při práci se spirituálním rozměrem klientů. Stephanie Bohlen, v rámci vzdělávání studentů sociální práce na vysokých školách, zkoumá profil teologie sociální práce. Podle ní by teologie, jakožto vztahová disciplína sociální práce, měla napomáhat porozumění světu a také by měla dopomoci nahlížet na svět skrze evangelium. Teologický pohled je právě jedním z takových pohledů a jelikož je klíčovou kompetencí sociálního pracovníka porozumění světu, ve kterém svoji profesi naplňuje, pro správné vykonávání své práce by měl umět hledět na věci i z tohoto úhlu.⁵⁴

Spirituální rozměr dostala začínající sociální práce v USA díky církevním institucím, neboť tyto společnosti chtěly zamezit nedostatečné péči vůči chudým a potřebným občanům ze strany lokálních úřadů.⁵⁵ Obdobný motiv ve svých počátcích měla i česká sociální práce, kde spirituální diskurz získal své opodstatněné místo. V české sociální práci se toto období považovalo za laickou charitu, kdy se práce odvíjela především na základě křesťanských hodnot a pomoc byla uskutečňována na bázi křesťanské lásky.⁵⁶ Ostatně, za jedny z klíčových prvků tzv. charitní spirituality encyklika *Deus caritas est* považuje víru v Boha, tedy víru v nekonečnou lásku a na základě toho vznikající projevy lásky vůči potřebným.⁵⁷ Postupem času se ve věci utváření sociální práce, kladl větší důraz na diskurz vědeckosti. Největší důraz na

⁵² Srov. MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. s. 185.

⁵³ Srov. OPATRŇÝ, Michal. *Sociální práce a teologie: inspirace a podněty sociální práce pro teologii*. Praha: Vyšehrad, 2013. ISBN 978-80-7429-408-2. s. 54.

⁵⁴ Srov. BOHLEN, Stephanie. *Theologie in Lernfeld der Sozialen Arbeit*. in *Theologie und Soziale Arbeit: Handbuch für Studium, Weiterbildung and Beruf*. 2006. Citováno podle OPATRŇÝ, Michal. *Sociální práce a teologie*. s. 56.

⁵⁵ Srov. DANIŞ, M. Z., KIRBAC, A. The Historical Development of Social Work Practice with Individual. *Middle-East Journal of Scientific Research*. 2013. Citováno podle KAŇÁK, Jan. „Postavení diskurzu spirituality v sociální práci.“ s. 35.

⁵⁶ Srov. JURNEČKOVA, M. *Úkoly sociální péče v sociální politice*. 1935. Citováno podle KAŇÁK, Jan. „Postavení diskurzu spirituality v sociální práci.“ s. 36.

⁵⁷ Srov. OPATRŇÝ, Michal. *Sociální práce a teologie*. s. 29.

vědeckost se projevila na začátku dvacátých let, kdy v republice postupně vznikala nová profese sociální práce a která vycházela převážně z medicínského, tedy vědeckého diskurzu.⁵⁸ Proto se tak z původní charitativní péče založené na náboženském názoru různých křesťanských církví stává dnešní systematicky organizovaná a racionalizovaná péče o sociálně slabé.⁵⁹

V uvedené tabulce *Periodizace vztahu spirituality a sociální práce v ČSR až ČR*⁶⁰ je zajímavě a přehledně znázorněno, jak se vztah spirituality a sociální práce během let v ČSR a v ČR vyvíjel, a především pak jakým způsobem byla sociální práce v jednotlivých obdobích založená spíše na spiritualitě anebo na diskurzu vědeckosti.

Fáze	Diskurz spirituality	Diskurz vědeckosti
FÁZE 1: Spiritualní kořeny pomoci (do 1923)	pomoc, kterou realizovala církevní společenství, byla vázána na diskurz spirituality	modernita akcentovala racionalitu a na jejím základě byla poskytována péče státní správou; vedle sebe tedy koexistovaly různé druhy pomoci v návaznosti na to, kdo je poskytoval
FÁZE 2A: Převládání diskursu vědeckosti a hledání odbornosti (1923 až 1948)	diskurz spirituality definován jako mimo-stojící v sociální práci; spiritualita brána jako osobnostní předpoklad výkonu profese	Snaha akcentovat sociální práci na základě medicínského a sociologického (obecně vědeckého) diskursu
FÁZE 3: Vyloučení diskursu spirituality a redukce odbornosti (1948 až 1989)	spiritualita s ohledem na komunistické vedení vyloučena z „pozice sociální práce“	V převládajícím pohledu na svět se očekávalo, že sociální práce jako profese podléhala jiným odborníkům
FÁZE 2B: Převládání diskursu vědeckosti a hledání odbornosti (1990 až 2008)	diskurz spirituality je v „pozici sociální práce“ spíše v pozadí, ale objevují se tendence po jejím zvýznamnění	Snaha etablovat sociální práci jako profesi a vědeckou disciplínu vede k akcentaci diskursu vědeckosti
FÁZE 4: Znovuobjevování zájmu o spiritualitu v sociální práci	diskurz spirituality více zmiňován jako možná a platná součást sociální práce	Konstruktivistický pohled umožnil uchopit vědecký diskurz jako jeden z mnoha, které se v sociální práci vyskytují

⁵⁸ Srov. HAVLASEK, L. *Sociální pracovnice v poradnách pro matky*. 1939. Citováno podle KAŇÁK, Jan. „Postavení diskursu spirituality v sociální práci.“ s. 36.

⁵⁹ Srov. MERTL, J. *Sociální práce v dnešním státě*. 1938. Citováno podle KAŇÁK, Jan. „Postavení diskursu spirituality v sociální práci.“ s. 36.

⁶⁰ Převzato z KAŇÁK, Jan. „Postavení diskursu spirituality v sociální práci.“ s. 38.

Není tedy pochyb, že diskurz spirituality v sociální práci postupně hledá své místo a často záleží na nastavení organizace a následně pracovníků, do jaké míry svoji práci na tomto diskurzu zakládají. Nicméně náboženství a spiritualita jsou považovány za podpůrné složky, které člověku pomáhají při hledání smyslu, a to jak v příjemných, tak obtížných životních situacích.⁶¹

Dle mého názoru jsou pro výkon sociální práce přínosné oba diskurzy, a proto považuji za užitečné vědeckost i spiritualitu, určitým způsobem propojit, a to jak na teoretické, tak i praktické úrovni, obzvlášť pokud se jedná o práci na charitativní bázi.

3.2 Sociální práce vycházející z křesťanských hodnot

V této podkapitole bych se již konkrétněji chtěla zabývat způsobem, jakým se křesťanské hodnoty a nastavení promítají do sociální práce. Pro objasnění tohoto vlivu na sociální práci je hlavní otázkou samotné určení a popsání zmíněných hodnot.

Křesťanství je charakterizováno jako etická víra, což však neznačí, že skýtá určitý seznam pravidel, kterými se křesťané musí striktně řídit. Etickým charakterem se však myslí soubor právě křesťanských hodnot, které jsou značně spojovány s postavou Ježíše Krista. Ten je považován nejen za základ křesťanské víry, ale zároveň slouží jako příklad života v bezprostředním vztahu s Bohem.⁶² Bůh je tím, kdo je vnímán jako průvodce mravního řádu, soudce skutků a zároveň ten, který člověku napomáhá hledat tyto mravní hodnoty a v návaznosti na to podle nich i jednat.⁶³ Jedním z hlavních a základních opěrných bodů by pro křesťana mělo představovat Desatero, jehož obsahem jsou převážně nežádoucí skutky a tudíž tento seznam udává, kterému konání by se měl člověk vyvarovat. Podstatný apel však přišel opět až s Ježíšem Kristem, který se lidem snažil vysvětlit, aby se nesoustředili pouze na to, co nesmějí, ale změřili se na to, co by naopak dělat měli. Tímto zdůrazňuje především důležitost solidarity, svobody i respektu ke svobodě druhého. Ježíš však vyzívá i k účtě života a za velmi důležitou považuje i důstojnost člověka.⁶⁴ Při zamyšlení se nad těmito apely je již na první zřetel možné si všimnout určité podobnosti s principy sociální práce. Požadavek a apel důstojnosti a spravedlnosti pro všechny lidi, se zaměřením se na ty, jimž hrozí

⁶¹ Srov. KAŇÁK, Jan. „Postavení diskurzu spirituality v sociální práci.“ s. 41.

⁶² Srov. MCGRATH, Alister E. *Křesťanská spiritualita: úvod*. s. 15.

⁶³ Srov. BOUBLÍK, Vladimír. *Teologie mimokřesťanských náboženství*. s. 248

⁶⁴ Srov. Arcibiskupství pražské – Pastorační středisko. *Jaké jsou základní křesťanské hodnoty? Víra.cz* [online] 1. 6. 2017. [cit. 20. 2. 2020] Dostupné na: <https://www.vira.cz/texty/otazky-a-odpovedi/zakladni-krestanske-hodnoty-v-evropske-kulture>.

vyloučení ze společnosti, se jeví jako velmi důležitý aspekt pro uchopení sociální práce a pro její funkci prosazování základních lidských práv. Tento požadavek na stejnou důstojnost a spravedlnost pro všechny lidi má své kořeny právě v židovské víře v Boha, který se chudých a potřebných zastává a obhajuje jejich práva.⁶⁵ Zmíněné Ježíšovy výzvy se zároveň shodují s dnešní Ústavou České republiky, konkrétně s Listinou základních práv a svobod, která je pro sociální práci stěžejní dokument.

Jelikož Ježíš také zdůrazňuje dvojí přikázání lásky, a to milovat Hospodina a milovat svého bližního jako sám sebe, není pochyb o tom, že křesťanství je sociálním náboženstvím, neboť člověka nevede pouze ke vztahu k Bohu, ale zároveň i ke vztahu k druhému člověku. Člověk by se tedy podle těchto přikázání měl snažit zdokonalovat mezilidské vztahy a podmínky života ve společenství. Křesťanská láska navíc nabádá k preferování hendikepovaných, původně tedy zotročeného židovského národa v egyptském vyhnanství.⁶⁶ Ve Starém zákoně je popsáno: „*Nepřevrátíš právo bezdomovce ani sirotka a vdově nezabavíš roucho...Když budeš sklízet ze svého pole a zapomeň na poli snop, nevrátíš se pro něj. Bude patřit bezdomovci, sirotku a vdově, aby ti Hospodin, tvůj Bůh, požehnal při každé práci tvých rukou...*“⁶⁷ Na tomto místě opět odkazují na podobenství o milosrdném Samaritánovi, o kterém pojednávám v první kapitole, a zdůrazňuji tak patrný apel na akt milosrdenství, jež má být výsledkem projevu lásky ke svým bližním. Z těchto skutečností je patrné, jak křesťanství i sociální práce vychází z podobných až stejných hodnot a cílů. Boží přikázání a křesťanské nastavení jsou schopny sloužit jako vzor pro sociální práci.

Pokud se zaměřím na praxi sociální práce, pro správné fungování je nezbytná komunikace mezi sociální pracovníkem a klientem. Taková komunikace může být opravdu efektivní pouze za předpokladu vytvoření důvěry v sociálního pracovníka a pozvolnému otevření se ze strany klienta. Ctirad Václav Pospíšil srovnává otevření se k druhému se zjevením Boha. Tvrdí, že poznání a úplné pochopení druhého je možné pouze v případě, kdy tento člověk naprosto otevře své nitro a projeví tak plnou důvěru k jinému člověku.⁶⁸ Tento proces umožňuje postupné budování vztahu. Sociální služba na základě tohoto aspektu může efektivně pracovat na předem stanovených cílech. Autor dále uvádí, že stejná podmínka platí i ve věci zjevení Boha, kdy se Bůh člověku

⁶⁵ Srov. OPATRŇÝ, Michal a Markus LEHNER. *Teorie a praxe charitativní práce*. s. 33.

⁶⁶ Srov. MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. s. 36.

⁶⁷ Srov. *Bible*. Ekumenické vydání. 1984. Dt 24,17-21. Citováno podle MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. s. 36.

⁶⁸ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby*. s. 16.

naprosto otevírá a zároveň také vyjadřuje svou nekonečnou důvěru. Tento dar by mu člověk správně měl opětovat obdobnou otevřeností a důvěrou. Podstata zjevení skýtá mnoho společného s tajemstvím služby, neboť i jejím základem je právě setkání a důvěra.⁶⁹

Stojí za zmínění, že taková solidarita s potřebným člověkem je zároveň tím, co neodmyslitelně patří jak ke křesťanství, tak i k sociální práci. Přibližování se vlastnostem Boha je vlastní i sociálním pracovníkům vykonávajícím tuto profesi. Služba člověku je založena na předpokladu jeho potřeby a určitého strádání a z protější strany na ochotě druhého mu v prožívané tíživé situaci pomoci. Z tohoto je zcela patrné, že charitativní práce se v dějinách rozšiřovala zejména na územích zastávajících biblickou víru. Na základě uvedeného podobenství je každý pečující o potřebné, strádající a nemocné, tedy i ten nevyznávající víru v Boha, Bohem motivován. Pokud nekřesťan svými činy vyjadřuje lásku k bližnímu, jeho konání se shoduje s Ježíšovou praxí.⁷⁰ Je možné, že tuto skutečnost si nevěřící pečující ani neuvědomují, ale jejich cítění a naslouchání potřebám ostatních i odhodlání sloužit druhým, má v zásadě biblické a křesťanské kořeny.⁷¹

Křesťanské hodnoty a principy se promítaly především do začínající charitativní a sociální práce. V našem civilizačním okruhu se na tyto morální normy až do novověku dbal důraz primárně z důvodu uznávání autority zjevného a nepochybného, tedy náboženského.⁷² Rozvíjející se sociální pomoc si však tyto hodnoty nese stále s sebou a určitý odraz křesťanství můžeme stále spatřovat i v dnešní podobě sociální práce. Podle Matouška se novodobá sociální práce orientuje především na formy solidarity a na doporučený postoj ke společensky handicapovaným lidem. Tato témata se týkají oblasti morálky, tedy předepsaných norem a pravidel správného jednání ve společnosti.⁷³

3.3 Zapojení křesťanské spirituality do procesu pomoci

V této kapitole se zaměřím na způsoby, jakými může být křesťanská spiritualita využita v praxi sociální práce. Při zapojení spirituality do procesu pomoci se jedná o určitou duchovní péči, kdy sociální nebo jiný pracovník pracuje přímo s touto složkou

⁶⁹ Srov. Tamtéž. s. 16.

⁷⁰ Srov. Tamtéž. s. 70.

⁷¹ Srov. Tamtéž. s. 16.

⁷² Srov. MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. s. 13.

⁷³ Srov. Tamtéž.

osobnosti klienta. Spirituálně citlivý vztah sociálního pracovníka a klienta navíc udává přirozenou důstojnost a hodnotu klienta, bez ohledu na víru a chování.⁷⁴ Zahnutí spirituálního rozměru může být pro sociální pracovníky navíc nápomocné zejména při setkání se s klienty, kteří se nacházejí v různých mezních životních situacích.⁷⁵ V životě jakéhokoliv člověka se může stát, že se ocitne v situaci, se kterou si sám neví rady a je pro něj tedy pomoc druhého, při vypořádání s ní, nezbytná. V takové péči by mělo být bráno v potaz, zda klientův případ vyžaduje kompetentního pracovníka majícího stejné náboženské nebo filozofické přesvědčení. Takto příslušný pracovník by mu mohl pomoci ve věci vyrovnání se se změnami v jeho životě a v upevnění jeho osobního přesvědčení.⁷⁶

Pro možnost zapojení přímo křesťanské spirituality do procesu pomoci je však jistým předpokladem zájem klienta, a především pak jeho osobní křesťanská víra, neboť křesťanská spiritualita z tohoto náboženství vychází. Takové zapojení křesťanské spirituality může mít na průběh sociální práce dobrý vliv a v určitých případech dokáže klientovi v jeho tíživé životní situaci pomoci. Díky spiritualitě se sociální práce může projevit jako smysluplná sociální služba.

Zaměření se na spiritualitu klienta je často využíváno v nelehkých životních situacích, kterou může být např. i nemoc nebo dokonce terminální fáze nemoci klienta. Víra může takto umírajícímu klientovi pomoci ve věci motivace k včasnému uspořádání si svých záležitostí, ke snadnějšímu přijetí a smíření se se svojí situací a díky naději v posmrtný život mu dává možnost v klidu dožít svůj život pozemský.⁷⁷ Zejména v uvedeném případě, ale i při každém jiném kontaktu s klientem, je přínosné brát zřetel všechny jeho složky, konkrétně bio-psycho-socio-spirituální. V takovém případě se jedná o tzv. psychospirituální péči, jež člověka vnímá jako jednotu složek tělesných, duševních, sociálních a také duchovních. Pokud se objeví v jedné z vyjmenovaných dimenzí nedostatek, má to za příčinu stav obecně nazývaný jako „onemocnění“. V takovém stavu se člověk potýká s nemocí a tělo, psychika nebo duchovní prožívání na to určitým způsobem reagují. Co se týče komplexnosti péče o nemocného, každá jeho složka musí být během této léčby předmětem zájmu a takový klient potřebuje

⁷⁴ Srov. CANDA, Edward R. *Spirituality in social work: new directions*. s. 103.

⁷⁵ Srov. KAŇÁK, Jan. „Postavení diskurzu spirituality v sociální práci.“ s. 41.

⁷⁶ Srov. O'CONNOR, Margaret a Sanchia ARANDA. *Paliativní péče: pro sestry všech oborů*. s. 72.

⁷⁷ Srov. ŠIMR, K. Charitativní práce, *Spiritualita charitativní práce*. [nepublikovaná přednáška] České Budějovice. 30. 11. 2018.

adekvátní péči odborných pracovníků. Konkrétně se v těchto situacích využívá multidisciplinární tým, který je nejčastěji složen z lékaře a zdravotních sester, psychologa, sociálního pracovníka a také duchovního.⁷⁸ Pro pochopení komplexnosti klienta, je důležitá spolupráce a propojení schopností všech členů takového týmu.⁷⁹

Při práci s křesťanskou spiritualitou klienta sociální pracovník do procesu pomoci může, či by dokonce měl, zapojit vnímání Ježíše Krista a jeho života. Představitel křesťanské víry Ježíš, vzal za svého života veškerou nejistotu, tíseň, hlad, utrpení tehdejšího lidu, a nakonec i potupnou smrt na sebe. Tím chce i dnes člověku ukazovat, že ve všech těchto i jiných nepříznivých nemusí být sám, protože skrze Ježíše Krista je to právě Bůh, kdo s člověkem v tíživé situaci soucítí a kdo s ním zároveň dané problémy i prožívá.⁸⁰ Znalost této skutečnosti by člověka nacházejícího se v nepříznivé životní situaci měla uklidnit. Je jasné, že povědomí Božího soucitu mu nepomůže z hlediska materiální pomoci, ale uspokojení duchovní a psychické potřeby má v takovém případě rozhodně své opodstatnění. Ježíš sám říká: „*Přijďte ke mně všichni, kdo se lopotíte a prohýbáte pod břemenem, a já vám ulehčím.*“⁸¹

Spiritualita popisuje cestu životem s vlastním křížem. Podle Tomáše Kempenského si Ježíš svůj kříž nesl před námi a také na něm zemřel, abychom i my nesli svůj kříž. Pokud se mu budeme podobat v utrpení, budeme s ním i ve slávě. Pokud svůj kříž ponese s ochotou, ponese on nás. Z takového výroku je možné vyvodit, že jakákoliv, byť malá, překážka v životě se s uvědoměním si této skutečnosti může zdát jako lehce zvládnutelná.⁸²

V každém případě je nutné a podstatné, aby měl klient o sociální pomoc spojenou s křesťanskou spiritualitou zájem a pokud by nedisponoval žádnými znalostmi o křesťanské spiritualitě či křesťanství nebo s podobnou věcí neměl zkušenosti, měl by být s jejími konkrétními a stěžejními body alespoň seznámen. V případě zájmu klienta je dále velice důležité, aby se sociální pracovník v dané problematice dobře orientoval a uměl se svojí, ale především s klientovou spiritualitou správně pracovat. K podložení

⁷⁸ Srov. BYDŽOVSKÝ, Jan a Jiří KABÁT. *Ošetřovatelství a sociální práce v paliativní péči: učební text pro studenty vysokých a vyšších odborných zdravotnických škol*. Praha: Zdravotní ústav Most k domovu, z.ú., 2015. ISBN 978-80-905867-0-3. s. 43.

⁷⁹ Srov. O'CONNOR, Margaret a Sanchia ARANDA. *Paliativní péče: pro sestry všech oborů*. s. 75.

⁸⁰ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby*. s. 95.

⁸¹ *Jeruzalémská bible*. (Mt 11,28) s. 1721.

⁸² Srov. JÍLEK, Petr J. *Spiritualita humanitární pomoci*. Praha: Triton, 2016. ISBN 978-80-7553-021-9. s. 106.

tohoto názoru uvádím Candovu výpověď o jeho představách spirituálně zaměřeného sociálního pracovníka. Tvrdí totiž, že osoba, která má křesťansky spirituální kompetenci, by v této věci měla být zběhlá a musí komfortně a obratně pracovat ve dvou různých duchovních perspektivách, jako je ateismus a křesťanství. To dále vyžaduje, aby měl takový sociální pracovník jasno ve své duchovní víře, a tudíž aby nevznikal zmatek a dezorientace při jednání s klienty, kteří mají na danou věc či víru odlišné nebo dokonce protichůdné názory.⁸³

Pro zapojení křesťanské spirituality je tedy pro sociálního pracovníka hlavním úkolem adekvátní práce se spiritualitou klienta. Pro sociálního pracovníka, který je dobře orientován v duchovní oblasti, v návaznosti na to ve věcech spojených s křesťanskou vírou, a který zároveň umí pracovat i se svojí spiritualitou, mohou být tyto znalosti a dovednosti velmi nápomocné pro řešení klientovy situace. Ctirad V. Pospíšil navíc tvrdí, že při vykonávání služby nemocným a potřebným, jež vykonává člověk rozjímající o Ježíšově oběti a Boží lásce, dochází k propojení takové služby s bohoslužbou, neboť skrze Krista láska k bližnímu a láska k Bohu představuje jednu jedinou lásku.⁸⁴

3.3.1 Práce se spiritualitou klienta

Je samozřejmé, že všichni klienti nemají křesťanské vyznání a zapojení křesťanské spirituality do procesu pomoci by bylo v jejich případě obtížné a někdy dokonce nežádoucí. Na základě již zmíněného „nenáboženského“ pojetí spirituality však můžeme očekávat, že uchopení klientovy spirituality a práce s ní je v určitých případech možná. V Candových studiích pohledů pedagogů sociální práce na spiritualitu tito účastníci často zdůrazňovali, že na spiritualitu má být kladen důraz nejen během každodenního osobního života, zahrnujícím běžné činnosti, ale spiritualita by také měla být využívána v profesionální sociální práci s klienty.⁸⁵

Sociální pracovník může s klientem a s jeho spiritualitou pracovat na základě psychospirituální péče. Pokud se však jedná o širokou psychospirituální péči poskytovanou klientům, bez rozdílů jejich víry či nevíry, je nutné si uvědomit, jakou

⁸³ Srov. CANDA, Edward R. *Spirituality in social work: new directions*. s. 100.

⁸⁴ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby*. s. 95.

⁸⁵ Srov. CANDA, Edward R. a Leola Dyrud FURMAN. *Spiritual diversity in social work practice: the heart of helping*. s. 244.

roli v jeho životě spiritualita hraje a do jaké míry klient duchovní obsahy prožívá.⁸⁶ Pracovník má také v případě potřeby možnost klienta delegovat na pastorační profese, jako je např. nemocniční kaplan nebo místní kněz v domově pro seniory.⁸⁷ Další možností sociálního pracovníka je přímá práce se spiritualitou klienta. Tato specifická práce, jak jsem již uváděla, však vyžaduje určitou míru spirituálních znalostí, schopnost pracovníka dokázat v této oblasti pomoci, a i schopnost umět předejít vnucování své vlastní spirituality klientovi. V obou případech je pro vykonávání této práce předpokladem orientace pracovníka v tématech sociologie, psychologie náboženství, religionistiky a teologie. Sociální pracovník může využívat následující přístupy s ohledem na spiritualitu klienta v sociální práci:

- a) Spirituálně senzitivní – Při použití tohoto přístupu sociální pracovník postupuje citlivě vzhledem ke spiritualitě klienta. Pokud při posouzení jeho životní situace zjistí, že jeho spiritualita může podpořit řešení životní situace, zapojí spiritualitu do intervence s klientem.
- b) Spirituálně orientovaný – Sociální pracovník usiluje o tzv. spirituální posouzení životní situace klienta, tzn. posouzení toho, jaký má spiritualita vliv na jeho životní situaci a snaží se v rámci své intervence výsledky posouzení zohlednit. Výchoziskem je pak pojetí spirituality jako „opěrného systému“ klienta, tedy jako zdroj hodnot a motivace v jeho životě.⁸⁸

Domnívám se, že člověku v určité těžké životní situaci dokáže pomoci i přístup logoterapie, neboť jeho hlavním cílem je hledání smyslu. Zaměření se na význam situace, ve které se člověk nachází a hledání smyslu ve všem, co ho na jeho cestě potkává, je v životě každého člověka nesmírně důležitý úkol. Pro práci s osobní spiritualitou klienta tedy považuji za přínosné i poznatky Viktora E. Frankla, který během uvěznění v koncentračním táboře pochopil, že utrpení je výzvou pro každého člověka a poskytuje mu tak nejen špatné zkušenosti, ale zároveň ho dokáže i podpořit v jeho osobním růstu a ve hledání smyslu a naplnění.⁸⁹ Frankl na základě těchto myšlenek založil terapeutický směr, přesněji existencionální analýzu a logoterapii. Logoterapie je založena na předpokladu potřeby vůle ke smyslu každého člověka.⁹⁰

⁸⁶ Srov. BYDŽOVSKÝ, Jan a JIŘÍ KABÁT. *Ošetřovatelství a sociální práce v paliativní péči*. s. 43.

⁸⁷ Srov. ŠIMR, K. Charitativní práce, *Spiritualita charitativní práce*. [nepublikovaná přednáška] České Budějovice. 30. 11. 2018.

⁸⁸ Srov. Tamtéž.

⁸⁹ JÍLEK, Petr J. *Spiritualita humanitární pomoci*. s. 160.

⁹⁰ MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. s. 212.

Sám Frankl tvrdí, že „...být člověkem odkazuje na něco za ním samým, co už není jím samým – na něco nebo na někoho: na smysl, který má být naplněn, nebo na bytí bližního, s nímž se setkává.“⁹¹

V tomto bodě se opět vracím ke křesťanské spiritualitě, neboť se domnívám, že počáteční poznání a využívání existencionální analýzy by mohlo přispět k pozdějšímu prozření a uvědomění si „něčeho většího“ nad námi a k možnému nasměrování člověka k hledání smyslu a významu u Boha, neboť z něho nakonec všechno vychází. Zde bych chtěla odkázat na knihu Moudrosti, ve které se píše, že lidé, kterým nebylo známo Boha, jsou od přírody nicotní. Na základě této neznalosti pak ze všeho dobrého nerozpoznali toho, jež je za to zodpovědný a všechny podivuhodné živly připisují jiným světovládným bohům. Pokud jsou jejich krásou natolik uneseni, přicházejí tím o mnohem více, o Prapůvodce celé krásy.⁹² Dále text pokračuje výrokem, že tito lidé však nejspíš bloudí při hledání a v úsilí jeho nalezení.⁹³ S tímto výrokem souzním, neboť je důležité si uvědomit, že člověk obecně nedokáže navázat a prohlubovat vztah s někým, o kom nic neví a koho prakticky nezná. Tímto mám na mysli konkrétně vztah s Bohem. Osobně si však pevně stojím za názorem, že práce s klientovou spiritualitou nesmí být v žádném případě jakkoliv manipulativní či nátlaková a sociální pracovník by klientovi neměl vnucovat svá vlastní přesvědčení.

Věřím, že i klient bez jakéhokoliv vyznání, může využívat duchovní péči. Jak už bylo uvedeno v předešlých kapitolách, podle některých autorů je každý člověk spirituálně založený a dokáže, a ve většině případů zároveň chce, na své spiritualitě pracovat. Americký psycholog Robert Emmons vymezil pojem „spirituální inteligence“, díky kterému hodnotí míru dovedností a schopností člověka využívat spirituální poznatky. Takové schopnosti podle něho vychází ze základních znalostí člověka a přiděluje jim možnost směřovat člověka k adaptaci a k řešení problémů. Jedinci mající spirituální inteligenci jsou podle něho schopni překračovat fyzické i materiální, hlouběji zažívat stavy vědomí, považovat za posvátný každý den a v neposlední řadě dokáží řešit problémy pomocí duchovních zdrojů.⁹⁴

⁹¹ FRANKL, Viktor Emil. *Člověk hledá smysl: úvod do logoterapie*. 1994. Citováno podle VOJTÍŠEK, Zdeněk, Pavel DUŠEK a Jiří MOTL. *Spiritualita v pomáhajících profesích*. s. 14.

⁹² Srov. Mdr 13,1-3 Citováno podle POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby*. s. 12.

⁹³ Srov. *Jeruzalémská bible*. (Mdr 13,6) s. 1168.

⁹⁴ Srov. EMMONS, Robert A. a Michael E. MCCULLOUGH. *The psychology of gratitude*. 2004. Citováno podle VOJTÍŠEK, Zdeněk, Pavel DUŠEK a Jiří MOTL. *Spiritualita v pomáhajících profesích*. s. 13.

4 Služba svatých žen a význam spirituality v jejich životech

V poslední kapitole se chci zaměřit a poukázat na službu a život svatých žen, konkrétně na život svaté Anežky České a svaté Matky Terezy. Ráda bych v jednotlivých podkapitolách nahlédla na konkrétní motiv každé z těchto světic, který je k dané službě vedl. Díky nastínění jejich oddané křesťanské víry a z toho vycházející lásky k bližním a ochoty pomáhat druhým zároveň znázorním důležitost spojení křesťanské spirituality se sociální pomocí.

4.1 Svatá Anežka Česká

Jak jsem již v úvodu zmínila, svatá Anežka je moji biřmovací patronkou. Stala se jí z důvodu motivace jejím životem, službou potřebným z lásky a celkově na základě nesmírného obdivu jejího celoživotního díla. I tyto faktory hrály roli v zahrnutí dané světice do mojí bakalářské práce. Zároveň se domnívám, že v případě konkrétního poukázání na důležitost křesťanské spirituality v oblasti sociální práce je právě svatá Anežka tou správnou volbou. V této podkapitole není cílem vykreslit podrobný životopis dané světice. Stěžejním však shledávám zaznamenání hlavních podnětů, které Anežku ke službě vedly, vyobrazení Anežčiny hluboké spirituality a následné propojení se sociální pomocí. V neposlední řadě představím její zakladatelskou činnost.

Anežka Přemyslovna byla nejmladší dcerou českého krále Přemysla Otakara I. a jeho druhé manželky Konstancie, která pocházela z uherského královského rodu. Drtivá většina zdrojů uvádí, že Anežka se narodila roku 1211. Pro tehdejší křesťanskou Evropu to byla doba ohrožení převážně ze strany pohanských zemí z východu a zemí ovládaných islámskými národy.⁹⁵ Anežka byla ve svých třech letech společně se svou starší sestrou Annou poslána do výchovného kláštera cisterciáček v Třebnici, který založila a spravovala svatá kněžna Hedvika, matka dvou synů, se kterými byly sestry zasnoubeny. Tato pokorná a zbožná žena obě dívky po dobu jejich pobytu vychovávala a učila lásce k Bohu i k potřebným. Mravní charakter a výchova Hedviky měla na Anežku největší vliv a představovala pro ni inspiraci a základ k prožití tak svatého života.⁹⁶

⁹⁵ Srov. POHUNKOVÁ, Dagmar a Marie KYRALOVÁ. *Naše sestra Anežka*. Praha: Národní bratrské společenství Sekulárního františkánského řádu v České republice, 2009. s. 11.

⁹⁶ Srov. KYBAL, Vlastimil. *Svatá Anežka Česká: historický obraz ze 13. století*. Brno: L. Marek, 2001. Pontes pragenses (L. Marek). ISBN 80-86263-14-2. s. 31.

Obě sestry se zde postupně učily křesťanskému životu a hned od počátku se setkávaly s důležitostí modlitby. Anežka se však po náhlé smrti svého snoubence musela vrátit zpátky do Čech, ke svému otci. Po krátké době je opět poslána na výchovu hodnou šlechtickým a urozeným dívkám, tentokrát do kláštera premonstrátek v Doksanech. V tomto klášteře se toho vzhledem ke svému nízkému věku naučila opravdu hodně, včetně čtení, psaní a německého a latinského jazyka.⁹⁷

O značném vlivu dvou zmíněných pobytů na osobnost Anežky není pochyb. Je však zřejmé, že zbožností a mravností oplývala již ze své přirozenosti. Již od útlého věku se díky tomu lišila od ostatních dívek, které měly na rozdíl od ní vesměs světské záliby.⁹⁸ Skrze modlitby a zdržování se v kostele dále získala schopnost hluboké zbožnosti. Boublík modlitbu vnímá jako náboženskou zkušenost, je-li touto zkušeností myšleno „stání před Bohem“ se záměrem projevit se před ním, mluvit s ním a zároveň mu naslouchat.⁹⁹ Byla to právě modlitba, která Anežce uskutečňovala opravdové spojení s Bohem a dodávala jí motivaci a sílu k pozdějšímu vykonávání tak namáhavé služby. Tato skutečnost měla za příčinu schopnost prožívání Ducha Svatého v srdci mladičké Anežky.¹⁰⁰ Toto prožívání můžeme nazvat zakoušením křesťanské spirituality, která se výrazně promítala do jejího života.

Ve svých osmi letech se Anežka vrací zpátky domů do téměř bezbožné země. Za krátkou dobu ji otec znovu zasnoubí, tentokrát s budoucím římským králem, Jindřichem VII. Anežka se jako možná budoucí císařovna musela naučit novým mravům a myšlenkovým směrům. Z tohoto důvodu byla poslána na babenberský dvůr do Vídně. Jako královská nevěsta se snažila plnit přidělenou úlohu, ale zároveň chtěla dál sloužit Kristu a trpícím bližním.¹⁰¹ V této době se Anežka v modlitbě utíkala k Pánu a k Panně Marii prosíc je o to, aby mohla zůstat ve své panenské čistotě. Věřila totiž Ježíšovým slovům. „...*Proto vám říkám: věřte, že jste už dostali vše, oč v modlitbě žádáte, a bude vám dáno.*“¹⁰² Oproti Anežce nevspělý, již zvolený římský král, Jindřich sňatek na základě všech okolností později odmítá a Anežka je opět poslána zpět ke svému Otci do Prahy.¹⁰³

⁹⁷ Srov. POHUNKOVÁ, Dagmar a Marie KYRALOVÁ. *Naše sestra Anežka*. s. 27.

⁹⁸ Srov. KYBAL, Vlastimil. *Svatá Anežka Česká: historický obraz ze 13. století*. s. 47.

⁹⁹ Srov. BOUBLÍK, Vladimír. *Teologie mimokřesťanských náboženství*. s. 241.

¹⁰⁰ Srov. POHUNKOVÁ, Dagmar a Marie KYRALOVÁ. *Naše sestra Anežka*. s. 27.

¹⁰¹ Srov. POHUNKOVÁ, Dagmar a Marie KYRALOVÁ. *Naše sestra Anežka*. s. 30.

¹⁰² *Jeruzalémská bible*. (Mk 11,24) s. 1773.

¹⁰³ Srov. POHUNKOVÁ, Dagmar a Marie KYRALOVÁ. *Naše sestra Anežka*. s. 31.

Ve věci utváření Anežčiny osobnosti mělo dozajista velký podíl i vypravování o její sestřenici svaté Alžbětě Durynské, která se také zasvětila duchovnímu životu. Další motivací pro ni představoval řeholní život svatého Františka a svaté Kláry z Itálie. Klára Assiská oplývala důvěřivou a sebeobětavou láskou k Bohu, k lidem i k přírodě. Svatý František přijal posláni od Krista a nové evangelium vytrvale šířil po celém světě. Tento ideál lásky přijala za své i svatá Anežka a o rozšíření takové lásky se po celý svůj život snažila v české vlasti i na slovanském území.¹⁰⁴ V pozdější české spiritualitě se dále projevilo i Anežčino vnímání tajemství Eucharistie, které v ní stejně jako ve Františkovi nebo v Kláře, vyvolávalo nesmírnou úctu a horoucí lásku.¹⁰⁵

Anežka si byla vědoma svého postavení, ale i přesto, dobrovolně a v pokoře podle ideálu sv. Františka, přijala chudobu a své pozemské bytí zcela zasvětila lásce k Bohu, lásce k bližnímu a pomoci chudým, nemocným a potřebným. I přesto, že tato česká princezna byla několikrát zasnoubená, nikdy se neprovdala. Ve svých dvaceti letech se se svou prosbou obrátila na papeže, že se ve svém životě nechce provdat za nikoho jiného než za ženicha nebeského a prožít tak řeholní život. Papež Řehoř IX. na tento dopis reagoval kladně a Anežčino rozhodnutí plně respektoval.¹⁰⁶ Anežka si tak za svého ženicha zvolila samotného Ježíše Krista a v jeho jménu vykonávala službu potřebným. V návaznosti na toto rozhodnutí se po zbytek života bezpochyby držela přesvědčení, že člověk chudý a nemocný je obrazem trpícího Ježíše Krista a že setkání s každým takto potřebným je zároveň setkáním s Kristem. Matouš ve svém evangeliu zaznamenal, jak sám Ježíš při posledním soudu bude ve stejném smyslu dbát na důležitost sklonění se a pomoci vůči potřebnému člověku. „...*V pravdě vám říkám, pokud jste to udělali jednomu z těch nejmenších mých bratrů, mně jste to udělali.*“¹⁰⁷

Na základě značné podpory Anežčina rozhodnutí stát se řeholnicí, ze strany papeže i jejího staršího bratra Václava I., započala Anežka rozsáhlou zakladatelskou činnost, na které spolupracovala s celou svojí královskou rodinou. Anežka se nechala inspirovat právě sestřenicí Alžbětou, jejíž posláním byla péče o nemocné, chudé a pocestné. Pro stejné účely nechala Anežka postavit špitál, jež zasvětila sv. Františkovi. Zároveň zřídila špitální bratrstvo sv. Františka, které špitál spravovalo.¹⁰⁸ Tím se v historii církve stala jedinou ženskou zakladatelkou mužského řádu. Založení špitálu sv. Františka mělo

¹⁰⁴ Srov. KYBAL, Vlastimil. *Svatá Anežka Česká: historický obraz ze 13. století.* s. 21.

¹⁰⁵ Srov. POHUNKOVÁ, Dagmar a Marie KYRALOVÁ. *Naše sestra Anežka.* s. 37.

¹⁰⁶ Srov. Tamtéž.

¹⁰⁷ *Jeruzalémská bible.* (Mt 25,40) s.

¹⁰⁸ Srov. POHUNKOVÁ, Dagmar a Marie KYRALOVÁ. *Naše sestra Anežka.* s. 42.

za příčinu i vznik dalších špitálů, které pak dohromady tvořily širokou síť zařízení pomáhajících potřebným. Špitální bratrstvo dostalo od papeže vlastní odznak a tento řád je později znám jako český řád křížovníků s červenou hvězdou.¹⁰⁹ V té době Anežka zahájila i stavbu dvou klášterů v blízkosti špitálu sv. Františka. Jeden z klášterů byl určený pro muže, druhý pro ženy a ke každému byl zřízen i kostel.¹¹⁰ Anežka pak během svatodušních svátků vstoupila do ženského kláštera a o rok později se stala abatyší.¹¹¹ Klášter se řídil podmínkou chudoby, takže nesměl vlastnit žádné majetky. Anežka se snažila o rozdělení všeho, co měla k dispozici, na tři díly, tedy ve prospěch chudých, sester i na potřeby kostela. Když však už neměla z čeho rozdávat, snažila se alespoň utěšovat a pomáhat modlitbou. Tím zároveň prokazovala svoji obrovskou trpělivost a důvěru v boží pomoc.¹¹²

Anežka Přemyslovna, po svém láskyplném životě překypujícím službami pro druhé, umírá ve věku sedmdesáti čtyř let v době, kdy byl český národ svírán hladomorem a chudobou. I přes to byla podle svědků Anežčina smrt velice dojemná a krásná. Na své smrtelné posteli byla obklopena svými nejbližšími a v tomto společenství pouze čekala a těšila se, až se potká se svým nebeským ženichem, Ježíšem Kristem.¹¹³ Anežka byla obdivována a respektována pro svoji svatou osobnost a pro další křesťanské ctnosti jí vlastní. Zároveň byla jejím velkým darem schopnost konat zázraky a uzdravovat tak trpící.¹¹⁴ Její slova a činy, vůči sužovaným hladem a nemocí, byly vždy plné naděje, povzbuzení a bezprostřední lásky. Díky vyjmenovaným vlastnostem si pro svůj český národ u Boha vyprosila spoustu milostí. Anežka byla kanonizována až v roce 1989 papežem Janem Pavlem II. Zajímavostí je, že svatořečení Anežky proběhlo pouze pět dnů před započatím sametové revoluce, která znamenala pád komunistického režimu na území tehdejšího Československa.

Život a služba svaté Anežky je díky její výjimečnosti stále aktuální a my lidé bychom se jejími skutky měli nechat dále inspirovat. Křesťané věří, že Anežka našemu národu vyprosila svobodu a přimlouvají se u ní dodnes ve svých modlitbách, kde ji prosí o ochranu a milost pro sebe i pro celý český národ:

„Veliká dcero českého národa,

¹⁰⁹ Srov. Tamtéž. s. 43.

¹¹⁰ Srov. KYBAL, Vlastimil. *Svatá Anežka Česká: historický obraz ze 13. století.* s. 21. s. 90.

¹¹¹ Srov. POHUNKOVÁ, Dagmar a Marie KYRALOVÁ. *Naše sestra Anežka.* s. 45.

¹¹² Srov. Tamtéž. s. 61.

¹¹³ Srov. Srov. KYBAL, Vlastimil. *Svatá Anežka Česká: historický obraz ze 13. století.* 171.

¹¹⁴ Srov. Tamtéž. s. 176.

*zahrnuješ náš národ nesmírnými dary a milostmi,
které nám vyprošuješ před trůnem našeho Pána a Boha, Ježíše Krista.
Celým svým srdcem ti za ně děkujeme a pokorně tě prosíme,
vypros našemu národu svornost, jednotu, návrat k Bohu,
dary Ducha svatého a vítězstvím dobra nad zlem!
Ať svobodně a celým srdcem můžeme sloužit našemu Pánu a Bohu. Amen.*¹¹⁵

4.2 Svatá Matka Tereza

Agnes Gonxha Bojaxhiuová, později přezdívaná jako Matka Tereza či Matka chudých, se díky své milosrdné osobnosti a dobročinnosti vepsala do povědomí téměř celému světu. Agnes se narodila roku 1910 v albánském městě Skopje obchodníkovi a doktoru farmacie Nicola Bojaxhiu a jeho manželce Drone.¹¹⁶ Agnes se, stejně jako sv. Anežka, plně odevzdala Bohu a skrze něho i službě svým bližním, zejména potřebným. Všem chudým a trpícím lidem, se kterými přišla do kontaktu, nabízela pomoc. Zároveň jim poskytovala možnost skrze ni poznat samotného Boha a jeho nekonečnou lásku, neboť věřila, že právě láska je tím největším darem a lékem.

Zařazení této svaté ženy do své práce považují za adekvátní vzhledem k velikosti a významnosti její celoživotní práce, díky které se její osobnost odhalila téměř všem lidem, a to bez ohledu na vyznání. Režisér Franco Zeffireli na základě setkání s touto svatou ženou poznamenal, že oplývala schopností otevírat srdce a oči i největším nekřesťanům.¹¹⁷ Dalším z důvodů je i skutečnost, že doba, ve které Matka Tereza působila, není od té dnešní natolik vzdálená, a proto by mělo být jednodušší z jejich skutků čerpat motivaci pro vykonávání současné sociální práce. Zároveň bychom si díky světectví této svaté ženy měli více uvědomovat, na čem v životě opravdu záleží a pomýšlet na to každým všedním dnem.

Agnes se narodila do dobře zajištěné, avšak pokorné, milující a zbožné rodiny. Osobnost malé Agnes byla utvářena právě po vzoru jejich rodičů. Ti ji patřičně vychovávali ve víře a dali jí tím základ a sílu pro vykonávání pozdější namáhavé

¹¹⁵ Srov. Arcibiskupství pražské – Pastorační středisko. *Modlitba ke sv. Anežce České*. Víra.cz [online] 11. 11. 2019. [cit. 4. 3. 2020] Dostupné na: <https://www.modlitba.cz/aktuality/modlitba-ke-sv-anezce-ceske>.

¹¹⁶ ALLEGRI, Renzo. *Matka chudých: život Matky Terezy z Kalkaty*. V KN vyd. 2. Přeložil Ivana HLAVÁČOVÁ. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-533-0. s. 37.

¹¹⁷ Srov. Tamtéž. s. 13.

služby. Maminka malou Agnes, spolu se dvěma dalšími sourozenci, každé ráno vodila do kostela a učila je zde důležitosti modlitby. Dále často navštěvovala nemocné a dbala na potřeby chudých a nemocných. Považovala za důležité, aby i u těchto „událostí“ byly její děti přítomné.¹¹⁸ Poslání Agnes skýtá určitou podobnost s činy sv. Františka z Assisi. Ten ve svém životě, jak jsem již zmínila, kladl největší důraz na lásku k Bohu a ke svým bližním. Tímto dočiněním představoval velikou inspiraci i v životě Matky Terezy.¹¹⁹

Sama Tereza uvedla, že první podnět, který ji vedl k životu misionářky, pocítila již ve svých dvanácti letech. Vliv na toto životní rozhodnutí neměla jenom výchova její rodiny, ale také kněží ve farnosti, jejichž náboženských aktivit se pravidelně zúčastňovala.¹²⁰ Tento impuls v sobě držela dalších šest let a dál vyrůstala v rodině plné nesobecké lásky.¹²¹ V jedné ze svých výpovědí tvrdí, že původně se v takto mladém věku řeholnicí stát nechtěla. Ve svých osmnácti letech se touto cestou však vydala a věřila, že udělala správně, neboť byla přesvědčená, že tím plní Boží vůli.¹²² Její matka Drone kladla teprve osmnáctileté Agnes při rozloučení na srdce, že má po celý život kráčet ruku v ruce Ježíše, protože pokud by se ohlédla zpátky, znamenalo by to obrácení i jejích kroků.¹²³ Agnes tato slova chytila za srdce a byla připravená se jimi po zbytek života řídit.

Matka chudých je lidmi často vnímána jako básnířka, řeholnice plná pokory, která miluje všechny duše, ale zároveň projevuje velkou úctu i k tělu, o které je podle ní nutné pečovat a v případě potřeby ošetřovat až do poslední chvíle našeho pozemského života.¹²⁴ Člověka tedy vnímala jako jednotu duše a těla s tím, že byla přesvědčená, že duše je nesmrtelná. Proces odevzdání se a sklonění se před Bohem vnímala jako nesmírně významný úkon pro získání těla duchovního.¹²⁵

Typickým znakem pro Agnes byla schopnost v každém trpícím vidět trpícího Krista. Právě touto schopností se podobala i sv. Anežce České. Agnes i proto

¹¹⁸ Srov. Tamtéž. s. 38.

¹¹⁹ Srov. Tamtéž. s. 10.

¹²⁰ Srov. Tamtéž. s. 43.

¹²¹ Srov. TEREZA a KOLODIEJCHUK, Brian. *Pojď, buď mým světlem: soukromá korespondence světice z Kalkaty*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-7195-228-2. s. 28.

¹²² Srov. MUGGERIDGE, M. *Something Beautiful for God*. 1971. Citováno podle TEREZA a KOLODIEJCHUK, Brian. *Pojď, buď mým světlem*. s. 29.

¹²³ Srov. Instrukce Matky Terezy sestřím 24. května 1984. Citováno podle TEREZA a KOLODIEJCHUK, Brian. *Pojď, buď mým světlem*. s. 28.

¹²⁴ Srov. ALLEGRI, Renzo. *Matka chudých*. s. 8.

¹²⁵ Srov. Tamtéž. s. 9.

považovala za povinnost takovým lidem věnovat svoji pozornost a své úsilí v podobě pomoci. Na základě své vnitřní potřeby pomáhat ohroženým vstoupila do irské kongregace Naší Paní Loretánské, kde pobývala několik měsíců a kde také přijala své nové jméno podle francouzské světice Terezie z Lisieux.¹²⁶ Tereza později odjela do Indie, vstoupila zde do kláštera a stala se řeholnicí za účelem vykonávání misionářského poslání. Jednoho dne ji při cestě na duchovní cvičení velmi zasáhl pohled na tamní chudé a zbídačené obyvatele a na základě Božího volání poznala důležitost jejího nového povolání. Toto prožření představovalo hlavní důvod, proč Matka Tereza chtěla opustit kongregaci a započít nový řeholní život mimo klášter. Později na základě svolení ze strany Vatikánu, zakládá kongregaci Misionářek lásky.¹²⁷ Největším nástrojem Matky Terezy byla právě láska, kterou zapáleně projevovала převážně lidem obecně neakceptovaným tedy chudým, nemocným, ubohým a umírajícím.¹²⁸

Misionářky v kongregaci vykonávaly různorodou činnost. Jednalo se především o práci se starými, osamělými a chudými lidmi. Sestry je často chodily navštěvovat a nabízely jim pomoc při zvládání každodenních úkonů. Kongregace se zaměřovala i na jiné sociální služby, jako např. na zřizování domovů pro alkoholiky, narkomany a svobodné matky a všem potřebným zároveň skrze služby poskytovala pomoc v nouzi v podobě zajišťování jídla a oblečení. Jednou z náplní práce byla i ošetrovatelská činnost.¹²⁹ Matka Tereza, i přes své milosrdné srdce, ve své duši často pociťovala temnotu doprovázenou samotou, prázdnotou a neskutečnou touhou po Bohu. Díky této vnitřní temnotě se dokázala lépe vcítit do nitra svých bližních a pochopit i jejich „žízeň“ po Kristu a po jeho nekonečné lásce. „...*lidé dnes hladovějí po lásce, po porozumění, po lásce, která je mnohem větší a která je jedinou odpovědí na osamělost a velikou chudobu.*“¹³⁰ Věnovala tak zvýšenou pozornost umírajícím v chudobě materiální i v chudobě srdce. Usilovala o to, aby takoví lidé na sklonku svého života dostali lásku a aby jejich umírání probíhalo s co největší důstojností. Činila tak z přesvědčení, že každý člověk je Božím dítětem, které má na takový konec života nárok.¹³¹ Proto často hovořila o Bohu a o jeho lásce ke všem lidem a snažila se jim prostřednictvím

¹²⁶ Srov. Tamtéž. s. 46.

¹²⁷ Srov. Tamtéž. s. 145.

¹²⁸ Srov. Tamtéž. s. 11.

¹²⁹ Srov. Tamtéž. s. 88.

¹³⁰ DOIG, Desmond. *Mother Teresa, her people and her work*. 1976. Citováno podle TEREZA a KOLODIEJCHUK, Brian. *Pojď, buď mým světlem*. s. 288.

¹³¹ Srov. ALLEGRI, Renzo. *Matka chudých*. s. 25.

zvěstování evangelia tuto lásku přiblížit. Vždyť právě v Písmu se píše: „*Neboť Bůh tak miloval svět, že dal svého jediného Syna, aby každý, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný.*“¹³² Toto poslání se zároveň stalo posláním celé její kongregace Misionářek lásky.

Základním prostředkem svaté služby byla i pro Matku Terezu modlitba. Věřila, že Boha dokážeme skrze modlitbu nacházet a uspokojovat tak i svoji potřebu lásky, kterou každý člověk bezpochyby má. Modlitba ji zároveň dodávala sílu a poskytovala potřebné propojení a upevňování vztahu s Bohem. Prostřednictvím modlitby Boha prosila o všechny trpící lidi a o milost těm, na které pozemská pomoc její, či pomoc jiných sester, nestačila. „*Dej, Pane, abychom byli hodni sloužit našim bratřím na celém světě, kteří žijí a umírají v chudobě a v hladu. Dej jim dnes, za pomoci našich rukou, jejich každodenní chléb, a skrze naši chápající lásku jim daruj pokoj a radost.*“¹³³

Matka Tereza umírá v Kalkatě na srdeční selhání ve svých osmdesáti sedmi letech.¹³⁴ V roce 2016 byla svatořečena papežem Františkem. V současné době kongregace Misionářek lásky stále funguje a svojí působností zasahuje do téměř všech zemí světa. Dnešní misionáři lásky pokračují ve šlépějích Matky Terezy starajíc se o chudé a umírající.

V závěru této kapitoly bych ráda shrnula zásadní vliv víry v Krista na život zmíněných světic. Pevná víra v Ježíše Krista oběma ženám vytvořila cestu k prožití oddaného a pokorného života spolu s nesmírnou ochotou pomáhat druhým. Anežka i Tereza byly přesvědčené, že jejich celoživotní služba a oběť je Boží vůlí, a proto se tohoto úkolu se vši úctou zhostily. Na základě svého vyznání spoléhaly na život věčný a pro jeho zásluhu tomu své pozemské činy také uzpůsobovaly. Víra a naděje v nich probouzela nekonečnou lásku, kterou skrze Boha dokázaly projevovat vůči potřebným. Otázkou zůstává, zda by jejich tužba a odhodlání pomáhat byly obdobné i v případě, kdyby již od malička nebyly vychovávány v Pravdě a nedostaly tak patřičný základ pro vykonávání popsané sebedarující služby.

¹³² Jeruzalémská bible. (Jan 3,16) s. 1844.

¹³³ JÍLEK, Petr J. *Spiritualita humanitární pomoci.* s. 65-66.

¹³⁴ Srov. ALLEGRI, Renzo. *Matka chudých.* s. 150.

Závěr

V bakalářské práci jsem se zabývala významem křesťanské spirituality v sociální práci. Nejprve jsem popsala hlavní křesťanské principy, čímž jsem přiblížila podstatu tohoto náboženství. Pokračovala jsem v definování spirituality z obecného hlediska a pokusila se zahrnout názory autorů, kteří se domnívají, že spirituální složku je možné vyzorovat u každého jedince. Zbytek práce jsem se zaměřovala převážně na vzájemné propojení spirituality a křesťanské spirituality se sociální prací a jejich možné podoby v přímé péči s klienty. Jako náležitý konkrétní příklad z praxe jsem obsáhla i životní dílo a nekonečnou víru sv. Anežky České a sv. Matky Terezy.

Cílem mé práce bylo především zdůraznit význam křesťanské spirituality v sociální práci a poukázat, jak se tyto dvě složky propojují. Dále jsem se na základě vybrané literatury snažila posoudit, jak tato forma spirituality dokáže fungovat při zapojení do procesu pomoci a v návaznosti na to zjistit, zda na křesťanské spiritualitě může sociální práce stavět svůj smysl a význam.

Nejprve bych ráda uvedla zjištěné souvislosti mezi křesťanstvím a sociální prací. Pro křesťanství i pro vznik sociální pomoci měl velký význam příchod Mesiáše, který během svého života promlouval k lidem a hlásal evangelium. V jeho slovech byl zřejmý důraz na prohlubování vztahu s Bohem. Zároveň nabádal lid, aby svoji pozornost zaměřoval rovněž na své bližní, zejména na potřebné. Ježíš svými činy a slovy dodnes motivuje k opravdové lásce a pomoci druhým. Z textu práce dále vyplývá, že křesťanské hodnoty se do jisté míry shodují s dnešním nastavením sociální práce. Nepochybná je důležitost spravedlnosti, důstojnosti a projevu solidarity, o které je v obou případech usilováno. Křesťanství je dle mého názoru schopné poskytovat jak vodítko k eticky správnému životu, tak i podnět ke smysluplnému vykonávání pomáhající profese.

Pokud se nyní zaměřím na spiritualitu, díky zachyceným tvrzením autorů je možné říct, že spiritualita je různorodým pojmem, a to jak z hlediska slovního definování, tak ve věci osobního prožívání. Každý člověk, a tedy i autor, spiritualitu vnímá odlišně a definování pak směřuje podle toho, zda si spiritualitu spojuje přímo s určitým náboženstvím anebo se podle něho pod tímto pojmem schovává hledání jistého smyslu či něčeho blíže nespecifikovaného, co člověka určitým způsobem přesahuje. Bez ohledu na charakter spirituality většina autorů, kteří se tímto tématem zabývají, tvrdí, že každý

člověk ve svém životě hledá určující smysl a spirituální složka je přítomná v každém z nás.

Křesťanská spiritualita je neodmyslitelnou součástí křesťanství. Křesťanům slouží převážně jako prostředek k budování vztahu s Bohem i s ostatními lidmi. Skrze ni člověk získává i nasměrování k hledání smyslu života skrze trojjediného Boha. V kontextu sociální práce lze křesťanskou víru sociálního pracovníka považovat za hlavní zdroj motivace a smyslu pro vykonávání této profese. Současně se mu skrze jeho spiritualitu dostává síly a vytrvalosti. Takto motivovaný sociální pracovník díky duchovnímu založení získává důležitý podnět k zdokonalování vlastních dovedností v oblasti duchovní péče. Tato schopnost mu umožňuje snadnější pochopení a následnou práci se spiritualitou klienta. Povědomí o křesťanství a křesťanské spiritualitě se mi skrze tento fakt jeví jako podstatný aspekt pro porozumění a vykonávání pomáhající profese. Pro klienta může být pomoc při uchopení jeho spirituality v určitých životních situacích velmi potřebná. Nejčastěji se projevuje v podobě potřeby zodpovězení různých existencionálních otázek. Křesťanské přesvědčení spolu se spiritualitou dokáží klientovi poskytnout pocit toho, že není v prožívaných nesnázích sám. Stejně tak i jemu dodávají sílu a naději ke zvládnutí nežádoucího období.

Práce mě přivedla k poznání, že není nutné spiritualitu považovat za něco ryze náboženského. Z hlediska sociální práce je žádoucí pohlížet na člověka jako na celek utvořený z bio-psycho-socio-spirituální složky, stejně tak jako na člověka, který má určitou spirituální potřebu. V souladu s těmito stanovisky jsem došla k závěru, že spiritualita je i z tohoto důvodu, bez ohledu na vyznání klienta, významnou složkou pro sociální práci. Sociální pracovník má možnost využít například psychospirituální péči, popř. psychoterapeutickou metodu logoterapii. Při studování literatury, zabývající se touto tematikou, jsem se však často potýkala s otázkou, zda za hledání smyslu člověk nevědomky neskrývá touhu po nalezení Boha.

Domnívám se, že v případě zapojení spirituality do praxe a její důležitosti v sociální práci nejvíce záleží na organizaci, na charakteru stanovených služeb a také na cílové skupině klientů. Právě z tohoto důvodu jsem si vědoma, že v určitých organizacích není nezbytné, aby poskytované služby byly založené na křesťanských přesvědčeních a následně z nich vycházely. Jistou sociální pomoc lze bezpochyby vykonávat bez křesťanského motivu a bez zapojení spirituality se zaměřením se na duchovní stránku

klientů. Současně uvádím názor, že každá pomoc lidem potřebujícím sociální službu, je projevem lásky k bližnímu, která je tak charakteristická pro křesťanství.

Příkladem pevné a opravdové křesťanské spirituality jsou svatá Anežka a svatá Matka Tereza. Tyto dvě světice zároveň poskytují jasný důkaz, že pokud člověk oplývá vírou, dostává odhodlání uskutečnit veliké věci. Na obou světicích lze vypožorovat, jak jejich osobní přesvědčení o Bohu mělo schopnost motivovat je po celý život. Otázkou v těchto případech zůstává, zda by jejich služba měla stejný charakter i v případě, kdyby nevycházela z tak pevného křesťanského přesvědčení.

Co se uvedeného cíle týče, došla jsem k závěru, že křesťanství a křesťanská spiritualita mají v sociální práci význam převážně ve věci motivace sociálních pracovníků pro vykonávání této profese. Pro věřícího klienta dokáže přesvědčení o existenci trojjediného Boha představovat naději, smysl a v nežádoucích životních situacích potřebný pocit podpory. Díky křesťanské spiritualitě by se překonávání těchto obtíží mělo stát jednodušším úkolem. Ostatně je zřejmé, že při práci s klientem nevyznávajícím křesťanskou víru obdobnou metodu využít nelze. I přesto se domnívám, že práce se spiritualitou klienta je velice přínosnou dovedností sociálního pracovníka, a že na zapojení spirituality do procesu je sociální práce schopná do jisté míry a v určitých případech stavět svůj smysl a význam.

Seznam použité literatury

- ALLEGRI, Renzo. *Matka chudých: život Matky Terezy z Kalkaty*. V KN vyd. 2. Přeložil Ivana HLAVÁČOVÁ. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-533-0.
- BLATNÝ, Marek. *Psychologie osobnosti: hlavní témata, současné přístupy*. Praha: Grada, 2010. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3434-7.
- BOUBLÍK, Vladimír. *Teologie mimokřesťanských náboženství*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. Teologie (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-7192-481-4.
- BYDŽOVSKÝ, Jan a Jiří KABÁT. *Ošetřovatelství a sociální práce v paliativní péči: učební text pro studenty vysokých a vyšších odborných zdravotnických škol*. Praha: Zdravotní ústav Most k domovu, z.ú., 2015. ISBN 978-80-905867-0-3.
- CANDA, Edward R. a Leola Dyrud FURMAN. *Spiritual diversity in social work practice: the heart of helping*. 2nd ed. New York: Oxford University Press, c2010. ISBN 9780195372793.
- CANDA, Edward R. *Spirituality in social work: new directions*. New York: Haworth Pastoral Press, c1998. ISBN 0789005158.
- DE FIORES, Stefano a Tullo GOFFI. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. ISBN 80-7192-338-9.
- HALÍK, Tomáš. *Co je bez chvění, není pevné: labyrintem světa s vírou a pochybností*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-628-1.
- Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ. Praha: Krystal OP, 2009. ISBN 978-80-7195-389-0.
- JÍLEK, Petr J. *Spiritualita humanitární pomoci*. Praha: Triton, 2016. ISBN 978-80-7553-021-9.
- Kompendium sociální nauky církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-7195-014-1.
- KYBAL, Vlastimil. *Svatá Anežka Česká: historický obraz ze 13. století*. Brno: L. Marek, 2001. Pontes pragenses (L. Marek). ISBN 80-86263-14-2.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0211-0.
- MCGRATH, Alister E. *Křesťanská spiritualita: úvod*. Praha: Volvox Globator, 2001. Katarze. ISBN 80-7207-444-X.
- MESSINA, Rosario. *Dějiny charitativní činnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-7192-859-3.

O'CONNOR, Margaret a Sanchia ARANDA. *Paliativní péče: pro sestry všech oborů*. Vyd. 1. české. Praha: Grada, 2005. Sestra (Grada). ISBN 80-247-1295-4.

OPATRŇÝ, Michal a Markus LEHNER. *Teorie a praxe charitativní práce: uvedení do problematiky: praktická reflexe a aplikace*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7394-214-4.

OPATRŇÝ, Michal. *Sociální práce a teologie: inspirace a podněty sociální práce pro teologii*. Praha: Vyšehrad, 2013. ISBN 978-80-7429-408-2.

PLEVOVÁ, Ilona. *Ošetrovatelství II. 2.*, přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing, 2019. Sestra (Grada). ISBN 978-80-271-0889-3.

POHUNKOVÁ, Dagmar a Marie KYRALOVÁ. *Naše sestra Anežka*. Praha: Národní bratrské společenství Sekulárního františkánského řádu v České republice, 2009.

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. Teologie [Karmelitánské nakladatelství]. ISBN 80-7192-748-1.

ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie náboženství a spirituality*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-312-3.

ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie náboženství*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-547-4.

VOJTÍŠEK, Zdeněk, Pavel DUŠEK a Jiří MOTL. *Spiritualita v pomáhajících profesích*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0088-8.

Internetové zdroje

Arcibiskupství pražské – Pastorační středisko. *Jaké jsou základní křesťanské hodnoty?* Vira.cz [online] 1. 6. 2017. [cit. 20. 2. 2020] Dostupné na: <https://www.vira.cz/texty/otazky-a-odpovedi/zakladni-krestanske-hodnoty-v-evropske-kulture>.

Arcibiskupství pražské – Pastorační středisko. *Modlitba ke sv. Anežce České*. Vira.cz [online] 11. 11. 2019. [cit. 4. 3. 2020] Dostupné na: <https://www.modlitba.cz/aktuality/modlitba-ke-sv-anezce-ceske>.

KANÁK, Jan. „Postavení diskurzu spirituality v sociální práci“. *Sociální práce/Sociálna práca, Recenzovaný odborný časopis. Klinická sociální práce*. [online] č. 4., vyd. 2. 10. 2015. Brno. Asociace vzdělavatelů v sociální práci a Evropský výzkumný institut sociální práce FSS OU. [cit. 14. 2. 2020]. s. 33. Dostupné na: http://www.socialniproace.cz/soubory/sp4-2015_web_m-161102120026.pdf. ISSN 1805-885X. s. 30-46.

Nepublikované zdroje:

SVOBODA, R. Dějiny charitativní práce, *Křesťanský starověk*. [nepublikovaná přednáška] České Budějovice. 13. 2. 2018.

SVOBODA, R. Dějiny charitativní práce, *Křesťanský starověk – pokračování*. [nepublikovaná přednáška] České Budějovice. 20. 2. 2018.

ŠIMR, K. Charitativní práce, *Spiritualita charitativní práce*. [nepublikovaná přednáška] České Budějovice. 30. 11. 2018.

Seznam zkratk

Biblické zkratky

Dt	Deuteronomium
Jan	Evangelium podle sv. Jana
1 Jan	1. list Janův
Lk	Evangelium podle sv. Lukáše
Mdr	kniha Moudrosti
Mk	Evangelium podle sv. Marka
Mt	Evangelium podle sv. Matouše
Řím	List Římanům
Sk	Skutky apoštolů

Abstrakt

BASTLOVÁ, Veronika. Význam křesťanské spirituality v sociální práci. České Budějovice 2020. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologických věd. Vedoucí práce Mgr. Kateřina Brichcínová.

Klíčová slova: spiritualita, křesťanská spiritualita, sociální práce, křesťanství, solidarita, křesťanské hodnoty, láska k bližnímu

Bakalářská práce se zabývá významem křesťanské spirituality v sociální práci. Patrný důraz je tedy kladen na křesťanství, na jehož základech sociální práce skrze práci charitativní postupně vznikala.

Cílem této práce je zdůraznit význam křesťanské spirituality v sociální práci a poukázat na vzájemnou propojenost těchto dvou složek. Na základě vybrané literatury dále hodnotím, jak tato forma spirituality dokáže fungovat při zapojení do procesu pomoci a v návaznosti na to zjišťuji, zda na křesťanské spiritualitě může sociální práce stavět svůj smysl a význam.

Díky určení značných souvislostí je znázorněno, jak konkrétně křesťanská spiritualita může přispívat k motivaci sociálních pracovníků vykonávat tuto službu a jak sociální pracovník může následně pracovat se spiritualitou klientů.

Dále se v práci zaměřuji na životní díla svatých žen, přesněji na život svaté Anežky České a svaté Matky Terezy, které vycházely z křesťanské lásky a celý svůj život zasvětily Ježíši Kristu a službě chudým a potřebným.

Abstract

BASTLOVÁ, Veronika. The meaning of Christian spirituality in social work.

Keywords: spirituality, Christian spirituality, social work, Christianity, solidarity, Christian values, love thy neighbor

This bachelor's thesis is dealing with the meaning of Christian spirituality in the context of social work. Emphasis is put on Christianity on which the charity social work is based on.

The aim of this thesis is to highlight the meaning of Christian spirituality in social work and to show the correlation between these two components. The way this form of spirituality is functioning when applied on the process of help will be based on the chosen literature and I will also be finding out whether social work can build its meaning on Christian spirituality.

Based on considerable correlations I will show how exactly does Christian spirituality benefit the motivation (to practice this service) of social workers and how social workers can work with their clients' spirituality.

Next, I will deal with the lives and accomplishments of female saints, namely Agnes of Bohemia and Mother Theresa. Due to their Christian faith, both women devoted their lives to Jesus Christ and helping of the poor and needy.